

35
370.64
ΔΗΜΙΟΤ.
1879
157

ΕΠΙΤΟΜΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΝΥΝ

ΠΡΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΙΣ
ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ

ΥΠΟ

Δ. Η. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

καθηγητοῦ τοῦ Γ' ἐν Ἀθηναῖς γυμνασίου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΠΑΛΛΑΜΗΔΗΣ»

Ὀδὸς Ἀγίου Μάρκου ἀριθ. 28.

1879.

ΕΠΙΤΟΜΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΝΥΝ

ΠΡΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΙΣ
ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ.

ΥΠΟ

Δ. Η. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ.

καθηγητοῦ τοῦ Γ' ἐν Ἀθήναις γυμνασίου.

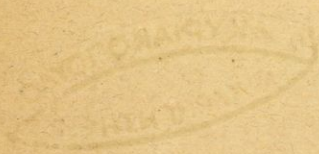

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ»

Ὁδὸς Ἁγίου Μάρκου ἀριθ. 28.

1879.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Οἱ ἄλλοσθενεῖς εὐλόγως περὶ τὴν ἀρχαίαν μόνον ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι τὴν κλασικὴν, σπουδάξουσιν, διότι ἡ σελὶς ἐκείνη τῆς παγκοσμίου ἱστορίας εἶναι ἡ λαμπροτάτη καὶ ἐκ ταύτης ἐγεννήθη ὁ νεώτερος πολιτισμός. Μανθάνουσι δὲ αὐτὴν ὡς ξένην ἱστορίαν, ὡς μέρος μόνον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τὴν ἰδίαν ὅμως αὐτοῦ ἱστορίαν ἕκαστον ἔθνος μελετᾷ κατὰ πάσας τὰς ὀψεις καὶ κατὰ πάσας τὰς ἐποχάς. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες ἀκολουθοῦντες ἐκείνους μελετῶμεν τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν ὡς ξένοι περιοριζόμενοι εἰς μόνην τὴν ἀρχαίαν περίοδον. Τοῦτο δὲ οὔτε ὀρθὸν εἶναι, οὔτε δίκαιον· διότι νομίζομεν ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίζῃ ὁ λαὸς τὰ σπουδαιότατα τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας, νὰ ἔχη γνῶσιν τινα τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, νὰ μάθῃ λ. χ. τὰ κατὰ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, τὸν ὁποῖον γνωρίζει ὡς ἅγιον, τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ὀλεθρίαν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ λοιπά. Νὰ μάθῃ ὁποῖαι ἦσαν αἱ τύχαι τοῦ ἑλλην. ἔθνους κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον, πῶς διεσώθη ἐκ τῶν κλυδῶνων τῶν κατὰ τοὺς αἰῶνας κατ' αὐτοῦ ἐπελθόντων καὶ ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἀγκυρα τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους. Ἐκ τούτων διδάσκεται συνάμα καὶ τὰ κυριώτατα γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἧτις εἶναι στενότατα συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἐθνικῆς ἢ μᾶλλον κατέστη καὶ αὐτὴ ἐθνικὴ. Οὕτω δὲ μανθάνει ν' ἀγαπᾷ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν περισσότερον ὡς σώτειραν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἔθνους. Ὅταν δὲ ἀκούῃ ἐν τῷ ναῶ τοῦ Ὑψίστου

τούς Χαιρετισμούς τῆς Παναγίας, θὰ γνωρίζῃ πότε καὶ διὰ τί ἐποιήθησαν καὶ θὰ ἐννοῇ τὸ τροπάριον «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια κλπ.» Θὰ γνωρίζῃ διὰ τί ἠγιάσθη ἡ ἡμέρα τῆς 14 τοῦ Σεπτεμβρίου κτλ. Πάντα ταῦτα δὲν εἶναι πάρεργα οὐδὲ μικροῦ λόγου ἄξια, ἀλλ' ἔχουσι μεγίστην ἠξίαν καὶ ὠφέλειαν εἰς Ἑλληνας.

Λεπτουερεστέραν τοῦ δέοντος ἐκτίθεμεν τὴν ἱστορίαν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐνῶ αὕτη πολλοστὸν μόνον μέρος εἶναι τῆς ὅλης τοῦ ἑλλ. ἔθνους ἱστορίας καὶ κατ' ἀναλογίαν ἔπρεπε νὰ ἦναι πολὺ συντομωτέρα. Τοῦτο δὲ ἐπράξαμεν διὰ δύο τινά. Πρῶτον διότι τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν διὰ πολλῶν καὶ πολλάκις διδάσκονται οἱ παῖδες καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῷ γυμνασίῳ· ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, οὓς ἐπὶ τόσα ἔτη μελετῶσιν ἐν τοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις, διδάσκονται ἐν ἐκτάσει καὶ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν τὴν ἱστορίαν ἐκείνην, ἐνῶ τῆς ἱστορίας τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς τοῦ τελευταίου τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος οὐδαμοῦ σχεδὸν οὐδὲ ἀπτονται. Δεύτερον διότι ἡ ἱστορία τοῦ 1821 εἶναι ζῶσα σχεδὸν ἔτι καὶ τὰ μεγαλουργήματα τῶν ἐνδόξων ἡμῶν πατέρων συγκινοῦσι τὴν καρδίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ προτρέπουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὰ λαμπρά καὶ μεγάλα ἔργα καὶ διδάσκουσι τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸ παράδειγμα ἐκείνων κεντρίζει αὐτοὺς καὶ κινεῖ εἰς μίμησιν· ἐνῶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τὰ διδάγματα ὡς πολὺ μακρὰν κείμενα ἐμποιοῦσι μὲν θαυμασμὸν καὶ σέβας, ἀλλὰ δὲν ἐξάπτουσι τὸν θεῖον ἐκείνον ἐνθουσιασμὸν, ὑφ' οὗ καταλαμβάνονται μελετῶντες τὰ μεγάλα τοῦ Κανάρη τολμήματα καὶ τὰς ἀριστείας τοῦ μεγάλου ναυάρχου Μιαούλη καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Διάκου, τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Νικηταρά, τοῦ Καραϊσκάκη κλπ. Σκοπὸς δὲ τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι μόνον νὰ διδάξῃ ἀπλῶς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ νὰ συνετίσῃ καὶ νὰ ἐμποιήσῃ φρόνημα γενναῖον καὶ φιλοπατρίαν, ἔτι δὲ

καὶ νὰ καθοδηγήσῃ εἰς τὸ μέλλον διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῦ παρελθόντος. Ταῦτα δὲ κάλλιον, νομίζομεν, κατορθοῦνται διὰ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἥτις εἶναι πλήρης καὶ πράξεων ἐνδοξῶν καὶ δεινῶν μεγάλων, ἅτινα αἰσθανόμεθα ἔτι ἐφ' ἡμᾶς αὐτούς, διότι εἶναι πρόσφατα. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας μᾶς χωρίζουσιν αἰῶνες μακροὶ καὶ χρόνοι δουλείας σκοτεινοί, αἱ δὲ πράξεις ἐκεῖναι μόλις ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν ἀντηχοῦσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ.

Τὸ ἐγχειρίδιον λοιπὸν τοῦτο τῆς ἐπιτόμου ἐλληνικῆς ἱστορίας πάντα ταῦτα περιέχει ἐν συντόμῳ καὶ πιστεύομεν ὅτι θα γείνη εὐπρόσδεκτον παρὰ πᾶσι πρὸς διδασκαλίαν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις πρέπει νὰ διδάσκηται ἅπασα ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία μέχρι τοῦ νῦν, οὐδὲ λόγου χρεῖα ἐστίν.

ΠΙΝΑΞ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς μέχρι τοῦ 146 π. Χρ.

Κεφ. Α'.	Μυθικοὶ χρόνοι	σελ.	4.
» Β'.	Θρησκεία τῶν Ἑλλήνων.	»	3.
» Γ'.	Συνέδρια καὶ ἀγῶνες	»	5.
» Δ'.	Ἡρωϊκοὶ χρόνοι	»	6.
» Ε'.	Ἱστορία τῆς Σπάρτης	»	9.
» Σ'.	» τῶν Ἀθηνῶν	»	13.
» Ζ'.	Μηδικοὶ ἢ Περσικοὶ πόλεμοι	»	16.
» Η'.	Τὰ μετὰ τὰ Περσικὰ	»	20.
» Θ'.	Περικλῆς	»	24.
» Υ'.	Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	25.
» ΙΑ'.	Νέος κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος	»	28.
» ΙΒ'.	Ἀκμὴ τῶν Θηβῶν	»	29.
» ΙΓ'.	Φίλιππος ὁ Μακεδὼν	»	30.
» ΙΔ'.	Ἀλέξανδρος ὁ μέγας	»	32.
» ΙΕ'.	Διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου	»	36.
» ΙΣ'.	Τελευταίαι τύχαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος	»	38.
» ΙΖ'.	Αἱ ὀμοσπονδίαί	»	39.
» ΙΗ'.	ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων	»	42.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ

146 π. Χρ.—1821 μ. Χρ.

Κεφ. Α'.	Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.	σελ.	44.
» Β'.	Ὁ Χριστιανισμὸς	»	46.

» Γ'. Βυζαντιακὸν κράτος	»	48.
» Δ'. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Τούρκους	»	53.
» Ε'. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1769 καὶ τὰ μετ' αὐτὴν	»	55.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος.

Κεφ. Α'. Προπαρασκευὴ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.	σελ.	59.
» Β'. Ἀρχὴ τῆς ἐπαναστάσεως	»	61.
» Γ'. Τὰ συμβάντα τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1821)	»	63.
» Δ'. Τὰ συμβάντα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1822)	»	67.
» Ε'. Τὰ συμβάντα τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1823)	»	69.
» Σ'. Τὰ συμβάντα τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1824)	»	70.
» Ζ'. Τὰ συμβάντα τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1825)	»	72.
» Η'. Τὰ συμβάντα τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1826)	»	74.
» Θ'. Τὰ συμβάντα τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1827)	»	77.
» Ι'. Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος	»	78.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π. Χρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Μυθικοὶ χρόνοι.

Ἑρώτησις. Ποίας χώρας περιελάμβανεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς;

Ἀπόκρισις. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς περιελάμβανε τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Ἡπειρον, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ πολλὰς νήσους εἰς τὸ Ἴόνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Ἑρ. Ὅποια ἦτο ἡ Ἑλλάς;

Ἀπ. Ἡ Ἑλλάς ἦτο μία τῶν ὠραιοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων χωρῶν τοῦ κόσμου· διότι εἶχεν οὐρανὸν καθαρὸν καὶ κλίμα γλυκὺ καὶ πλείστους κόλπους καὶ λιμένας. Οἱ δὲ μεγάλοι αὐτῆς ἄνδρες διὰ τῶν ἀθανάτων ἔργων αὐτῶν κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα ὀνομαστὴν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἑρ. Τίνες ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος;

Ἀπ. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί, λαὸς γεωργικὸς, οἵτινες ἔκτιζον εἰς τὰς πόλεις τῶν τείχη ἐκ μεγίστων λίθων ἀκατεργάστων, τὰ ὅποια οἱ μεταγενέστεροι ὀνομάζουσι *Κυκλώπεια τείχη*, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἔκτισαν αὐτὰ οἱ γίγαντες *Κύκλωπες*.

Ἐρ. Ποίας πόλεις ἔκτισαν οἱ Πελασγοί ;

Ἄπ. Οἱ Πελασγοὶ ἔκτισαν τὴν Τίρυνθα πλησίον τοῦ Ναυπλίου, τῆς ὁποίας τὰ τεῖχη σώζονται ἀκόμη, τὰς Μυκῆνας, τὸ Ἄργος, τὴν Σικυῶνα, καὶ τὸν Ὀρχομενόν.

Ἐρ. Τίς ἦτο ὁ γενάρχης τῶν Ἑλλήνων ;

Ἄπ. Οἱ Ἑλληνας ἔλεγον ὅτι γενάρχης αὐτῶν ἦτο Προμηθεὺς ὁ σοφώτατος τῶν θεῶν. Οὗτος ἔπλασε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν καὶ δι' αὐτοῦ εὔρον τὰς τέχνας οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες τοιοῦτοτρόπως ἔγειναν ἀντίπαλοι τῶν θεῶν. Ὀργισθεὶς διὰ τοῦτο ὁ Ζεὺς ὁ μέγιστος τῶν Θεῶν ἐτιμώρησε τὸν Προμηθεά.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐπὶ Δευκαλίωνος ;

Ἄπ. Υἱὸς τοῦ Προμηθέως ἦτο ὁ Δευκαλίων, βασιλεὺς τῆς Θεσσαλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο κατακλυσμὸς καὶ μόνος ὁ Δευκαλίων μετὰ τῆς γυναικὸς του Πύρρας ἐσώθησαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντες ἐπνίγησαν. Ὑστερον δὲ κατὰ συμβουλήν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα ἐρρίπτον ὀπίσω των λίθους, οἵτινες μετεμορφόνοντο εἰς ἀνθρώπους.

Ἐρ. Ποίους ἀπογόνους εἶχεν ὁ Δευκαλίων ;

Ἄπ. Ὁ Δευκαλίων ἐγέννησεν υἱὸν τὸν Ἑλληνα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ χώρα ὠνομάσθη Ἑλλὰς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς Ἑλληνας. Ὁ δὲ Ἑλληνας ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς τὸν Αἰόλον, τὸν Δῶρον καὶ τὸν Ξοῦθον, καὶ ὁ Ξοῦθος ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιοόν.

Ἐρ. Ποῖα μερικώτερα ὀνόματα ἔλαβον οἱ Ἑλληνας ;

Ἄπ. Οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἑλληνοῦ ἔγειναν βασιλεῖς, ἔλαβον τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ ὠνομάσθησαν Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς ἀπὸ τὸν Αἰόλον καὶ τὸν Δῶρον, καὶ Ἴωνες καὶ Ἀχαιοὶ

ἀπὸ τὸν Ἴωνα καὶ Ἀχαιοὺν. Καὶ αὐταὶ ἦσαν αἱ τέσσαρες φυλαί, εἰς τὰς ὁποίας διηροῦντο οἱ Ἑλληνες.

Ἐρ. Ποῖοι ξένοι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ἀπ. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἦλθεν ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔκτισε τὰς Ἀθήνας, καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος, ἀπὸ δὲ τὴν Φοινίκην ἦλθεν ὁ Κάδμος, ὅστις ἔκτισε τὰς Θήβας καὶ ἔφερε τὰ Φοινίκια γράμματα, καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ὁ Πέλοψ ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸ ὄνομά του.

Ἐρ. Ἦλθον τῷ ὄντι οἱ ἄνδρες οὗτοι;

Ἀπ. Ἀμφίβολον εἶναι ἂν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦλθον τῷ ὄντι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ὅμως ἀναντιρρήτον ὅτι ἡ Αἴγυπτος καὶ Ἀσία, αἵτινες εἶχον τότε πολιτισμὸν ἀνώτερον, συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐδίδαξαν τοὺς Ἑλληνας πολλὰς ὠφελίμους τέχνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Θρησκεία τῶν Ἑλλήνων.

Ἐρ. Τίνας εἶχον θεοὺς οἱ Ἑλληνες;

Ἀπ. Οἱ Ἑλληνες ἐλάτρευον ὡς θεοὺς τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης. Ὅθεν ὁ ἄνεμος, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανός, οἱ ποταμοὶ καὶ τὰ δάση ἐθεωροῦντο ὡς θεοί.

Ἐρ. Πῶς ἐφαντάζοντο οἱ Ἑλληνες τοὺς θεοὺς των;

Ἀπ. Ἡ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἐπλαττε τοὺς θεοὺς ἔχοντας μορφήν ἀνθρώπων. Ἀπέδιδον δὲ εἰς τοὺς θεοὺς πάσας τὰς ιδιότητας τῶν ἀνθρώπων εἰς μέγιστον βαθμόν. Προσέτι δὲ ἐφαντάζοντο αὐτοὺς ἔχοντας καὶ πάντα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων.

Ἐρ. Τίνες ἦσαν οἱ μέγιστοι θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ;

Ἄπ. Οἱ μέγιστοι θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν οἱ δώδεκα λεγόμενοι Ὀλύμπιοι, διότι κατόικουν εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Ζεὺς ἄρχων τοῦ σύμπαντος καὶ ἡ σύζυγός του Ἥρα, ὁ Ἀπόλλων θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν, ὁ Ποσειδῶν θεὸς τοῦ Ὀκεανοῦ, ἡ Ἀθηνα θεὰ τῆς σοφίας, ἡ Ἀφροδίτη θεὰ τοῦ κάλλους, ὁ Ἄρης θεὸς τοῦ πολέμου, ὁ Ἥφαιστος θεὸς τῆς τέχνης, ἡ Ἑστία προστάτρια τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν, ἡ Δήμητρα θεὰ τῆς γεωργίας, ἡ Ἄρτεμις ἢ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν καὶ θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς εὐγλωττίας.

Ἐρ. Ποίους ἄλλους εἶχον θεοὺς ;

Ἄπ. Ἐτι δὲ εἶχον καὶ ἄλλους πολλοὺς θεοὺς. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Πλούτων βασιλεὺς τοῦ Ἄδου, ὁ Βάκχος θεὸς τοῦ οἴνου, ὁ Ἀσκληπιὸς θεὸς τῆς ἰατρικῆς. Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχον καὶ πολλοὺς δευτερεύοντας θεοὺς τῶν πεδιάδων, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ Πάν, οἱ Σάτυροι, αἱ Δρυάδες, αἱ Ὀκεανίδες, αἱ Νηρηίδες, ἡ Ἀμφιτρίτη, ὁ Νηρεὺς, ὁ Αἰόλος πατὴρ τῶν Ἀνέμων, αἱ ἑννέα Μοῦσαι, αἱ τρεῖς Μοῖραι κλπ.

Ἐρ. Τί ἦσαν οἱ ἡμίθεοι καὶ ἥρωες ;

Ἄπ. Ἐκτὸς τῶν θεῶν εἶχον καὶ ἀναρίθμους ἡμιθέους καὶ ἥρωας. Ἦσαν δὲ οὗτοι υἱοὶ ἢ θεῶν, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ἀχιλλεὺς κλπ. ἢ ἀνθρώπων, ὡς ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, οἵτινες ἔγειναν περιδοξοὶ διὰ τὰ κατορθώματά των.

Ἐρ. Ποίας ἰδέας εἶχον περὶ τοῦ κάτω κόσμου ;

Ἄπ. Ὁ Χάρων παρελάμβανε τοὺς ἀποθαμένους εἰς τὸ πλοιαρίον του καὶ διεβίβαζεν αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ τοῦ Ἄδου. Τὴν εἴσοδον τοῦ Ἄδου ἐφύλαττεν ὁ Κέρβερος, κύων ἔχων τρεῖς κεφαλάς, ὅστις ἄφινε τὰς ψυχὰς νὰ εἰσέρχωνται, ἀλλὰ δὲν ἄφινε καμμίαν νὰ ἐξέλθῃ. Ἐπειτα ἤρχοντο αἱ ψυχαὶ ἐνώπιον τοῦ Μίρως, τοῦ

Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ῥαδαμάνθου, οἵτινες ἦσαν οἱ δικασταὶ τοῦ Ἄδου καὶ ἐδίκαζον τὰς ψυχάς, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἥλύσια πεδία, τόπον τερπνόν, ὅπου ἦτο αἰωνίως ἀνοιξίς καὶ ἀπῆλαυον εἰς αὐτὰ πᾶν ὅ,τι ἤρρεσκεν εἰς αὐτοὺς εἰς τὸν ἄνω κόσμον. Οἱ δὲ κακοὶ ἐκρημνίζοντο εἰς τὸν Τάρταρον, τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ὅπου ἔπασχον τὰ πάνθεινα. Αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν μὴ ἐνταφιαζομένων ἐπλανῶντο ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸ Ἐρεβος, τόπον σκοτεινὸν καὶ ψυχρὸν, ὅπου κατῴκει ὁ Κέρβερος, ἡ Νυξ καὶ ὁ Θάνατος.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ μαντικὴ τῶν Ἑλλήνων;

Ἄπ. Τὴν θέλησιν τῶν θεῶν καὶ τὰ μέλλοντα ἐδείκνυον σημεῖα διάφορα καὶ πᾶν αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, προσέτι δὲ καὶ οἱ ὄνειροι, τοὺς ὁποίους ἔπεμπεν ὁ Ζεὺς. Πρὸ πάντων ὅμως ἐδείκνυον τὸ μέλλον τὰ σπλάγχνα τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα προσέφερον θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς. Οἱ ἐξηγηταὶ πάντων τούτων τῶν σημείων ἦσαν οἱ μάντιες.

Ἐρ. Ποῖα ἦσαν τὰ περιφημότερα μαντεῖα;

Ἄπ. Οἱ θεοὶ ὠμίλου καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν μαντεῖα. Τὰ περιφημότερα μαντεῖα ἦσαν τὸ ἐν Δελφοῖς, τὸ τῆς Δωδώνης εἰς τὴν Ἥπειρον, καὶ τὸ τοῦ Διὸς Ἀμμωνος εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ἱέρεια, Πυθία ὀνομαζομένη, εἶδιδε τοὺς χρησμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Συνέδρια καὶ ἀγῶνες.

Ἐρ. Ποῖον σύνδεσμον εἶχον αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος;

Ἄπ. Ἡ Ἑλλάς πᾶσα δὲν ἦτο ἡνωμένη εἰς ἓν μέγα κράτος, ἀλλ' ἐκάστη πόλις ἦτο ἀνεξάρτητος καὶ ἀπετέλει ἰδιαιτέρον κράτος. Ἄλλ' ὅμως πᾶσαι αἱ πόλεις ἤθελον νὰ ἦναι κάπως συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας ὡς συγγε-

νεῖς. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν τὰ θρησκευτικὰ ἐκεῖνα συνέδρια τὰ ὀνομαζόμενα Ἀμφικτυοναίαι.

Ἐρ. Ποῖον ἦτο τὸ ἐπισημότερον συνέδριον;

Ἄπ. Τὸ ἐπισημότερον ὄλων τῶν κοινῶν συνεδρίων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνήρχετο τὴν μὲν ἀνοιξιν εἰς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς Θερμοπύλας. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἔστελλον ἀντιπροσώπους δώδεκα ἑλληνικοὶ λαοί, οἵτινες ἔκαμνον ἑορτὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ναοῦ. Ἐνίοτε δὲ ἐψήφισεν ἐθνικὰς ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ὠφελήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα ἢ κατηρᾶτο καὶ ἀφώριζε τοὺς προδότας τῆς πατρίδος, ὡς τὸν Ἐφιάλτην κλπ.

Ἐρ. Ποίους ἄλλους δεσμοὺς πρὸς ἀλλήλους εἶχον;

Ἄπ. Εἰς σύνδεσμον τῶν διαφορῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἐχρησίμευον καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες ἢ ἑορταί, εἰς τὰς ὁποίας συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ περιφημότεροι ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἀγῶνες, τὰ Ἰσθμια εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Νέμεα εἰς τὴν Ἀργολίδα εἰς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, τὰ Πύθια εἰς Δελφοὺς εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὰ Ὀλύμπια εἰς Ἡλιν τῆς Πελοποννήσου εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς (1). Ἐν καιρῷ τῶν ἀγῶνων τούτων κατέπαυε πᾶς πόλεμος, ἐωσότου νὰ τελειώσωσιν αἱ ἑορταί, καὶ πολλὰκις ἔνεκα τούτου αἱ πόλεις ἐφιλιόνοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐξστρατεία;

Ἄπ. Αἰήτης ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος ἐφημίζετο ὅτι

(1) Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος· τὸ δὲ χρονικὸν διάστημα τῶν 4 ἐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς ἑορτῆς μέχρι

ἦτο πλουσιώτατος καὶ εἶχε δέρας (δέρμα) κριοῦ χρυσομαλλον φυλαττόμενον ὑπὸ ἐνὸς δράκοντος. Τὸ δέρμα τοῦτο ἀνέλαβε νὰ φέρῃ ἐκεῖθεν ὁ Ἴάσων. Κατεσκεύασε λοιπὸν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἀργὼ ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Ἀργον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ ἐκστρατεύσαντες Ἀργοναῦται καὶ ἡ ἐκστρατεία Ἀργοναυτική.

Ἐρ. Τίνες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην;

Ἀπ. Εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν ἔλαβον μέρος πεντήκοντα ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων οἱ περιφημότεροι ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Πειρίθους, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πηλεὺς, ὁ ἰατρὸς Ἀσκληπιὸς κλπ.

Ἐρ. Πῶς κατώρθωσεν ὁ Ἴάσων νὰ ἀρπάσῃ τὸ δέρας;

Ἀπ. Ὁ Ἴάσων κατώρθωσε μετὰ πολλοὺς κινδυνώδεις ἀγῶνας νὰ ἀρπάσῃ τὸ χρυσομαλλον δέρας βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μαγίσσης Μηδείας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰήτου, τὴν ὁποίαν ἔφερε μαζῆ του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Ποία ἡ αἰτία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου;

Ἀπ. Μενέλαος ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης εἶχε σύζυγον τὴν ὠραίαν Ἑλένην, τὴν ὁποίαν ἤρπασεν ὁ Πάρις υἱὸς τοῦ Πριάμου βασιλέως τῆς Τροίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τὴν προσβολὴν ταύτην οἱ Ἕλληνες ἐθεώρησαν ἔθνικὴν καὶ ἔκαμαν κοινὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τρωάδος.

Ἐρ. Πόσος ἦτο ὁ ἑλληνικὸς στρατός;

Ἀπ. Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων γενικὸς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων ἀδελφὸς τοῦ Μενελάου καὶ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀργους.

τῆς ἄλλης ἐλέγετο Ὀ λ υ μ π ι ᾶ ς. Τὰς ὀλυμπιάδας ταύτας μετεχειρίζοντο ὡς χρονολογικὸν σύστημα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀρχίσαντες νὰ ἀριθμῶσιν ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χρ.

Ἐρ. Τίνες ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ;

Ἄπ. Οἱ περιφημότεροι ἥρωες καὶ ἀρχηγοὶ τῶν μὲν Ἑλλήνων ἦσαν ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀγαμέμνων, ὁ Μενέλαος, ὁ Ἀχιλλεὺς ὁ ἀνδρειότατος πάντων καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Πάτροκλος, ὁ εὐφρέστατος Ὀδυσσεὺς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ὁ σοφὸς γέρον Νέστωρ βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Νεοπτόλεμος, ὁ μάντις Κάλχας καὶ ἄλλοι. Τῶν δὲ Τρώων ἦσαν ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου Ἔκτωρ ὁ ἀνδρειότατος πάντων, ὁ Πάρις, ὁ Αἰνείας, ὁ Σαρπηδῶν καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Ῥῆσος, Μέμνων, κλπ.

Ἐρ. Πόσον χρόνον διήρκεσεν ὁ πόλεμος οὗτος ;

Ἄπ. Οἱ Ἕλληνες ἐλθόντες διὰ πλοίων εἰς τὴν Τρωάδα ἐπολιορκήσαν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἴλιον δέκα ἔτη καὶ ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσαν αὐτὴν διὰ στρατηγήματος.

Ἐρ. Ποῖον ἦτο τὸ στρατήγημα ;

Ἄπ. Προσποιεθέντες ὅτι ἀναχωροῦσιν ἐκ τῆς Τροίας οἱ Ἕλληνες ἀφῆκαν ἐκεῖ δούρειον (ξύλινον) ἵππον ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν κεκρυμμένοι πολλοὶ ἄνδρες. Οἱ δὲ Τρῶες δὲν ἐνόησαν τὸ στρατήγημα καὶ εἰσῆγαγον τὸν δούρειον ἵππον εἰς τὴν πόλιν των. Τὴν νύκτα λοιπόν, ἐνῶ οἱ Τρῶες ἐκοιμῶντο, ἐξῆλθον οἱ Ἕλληνες ἐκ τοῦ δουρείου ἵππου καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ εἰσῆλθον καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες εἰς τὴν Τροίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαυσαν καὶ κατέστρεψαν.

Ἐρ. Ποῖος περιέγραψε τὸν πόλεμον τοῦτον ;

Ἄπ. Τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον περιέγραψεν ὁ περιφημότερος τῆς Ἑλλάδος ποιητῆς Ὅμηρος εἰς τὸ ἀθάνατον αὐτοῦ ποίημα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἰλιάς. Ὁ Ὅμηρος περιέγραψε καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων τῆς Τροίας κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἰδίως τοῦ Ὀδυσσεως εἰς ἄλλο θαυμαστὸν ποίημά του, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ὀδύσεια.

Ἐρ. Τί συνέβη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐν Ἑλλάδι;

Ἀπ. Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον πολλοὶ λαοὶ ἑλληνικοὶ ἀφῆσαντες τὰς χώρας, τὰς ὁποίας κατόικουν, ἦλθον εἰς ἄλλας καὶ κατέλαβον αὐτάς. Ἡ ἐπισημότερα δὲ τῶν μεταναστεύσεων τούτων ἦτο ἡ λεγομένη κάθοδος τῶν *Ἡρακλειδῶν*.

Ἐρ. Πότε καὶ πῶς ἐγένεεν ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν;

Ἀπ. Ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἦτοι τῷ 1104 π. Χρ., οἱ Δωριεῖς οἱ κατοικοῦντες τὴν Δωρίδα εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔχοντες ἀρχηγοὺς τοὺς *Ἡρακλίδας*, ἦτοι τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλεγον ὅτι ἀνήκει κατὰ κληρονομίαν ἡ Πελοπόννησος, καὶ κατέκτησαν τὴν Μεσσηνίαν, Λακωνίαν καὶ Ἀργολίδα. Τὸ γεγονός τοῦτο λέγεται κάθοδος τῶν *Ἡρακλειδῶν*.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν;

Ἀπ. Ἐκ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ἄλλοι μὲν ἔμειναν καὶ ἔγειναν δούλοι τῶν Δωριέων, ἄλλοι δὲ ἔφυγον καὶ ἦλθον εἰς ἄλλας χώρας καὶ κατόπιν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦλθον εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἔκτισαν πολλὰς ἀποικίας. Διὰ τῶν ἀποικιῶν δὲ τούτων ὁ ἑλληνισμὸς ἐξηπλώθη εἰς πάντα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης, καὶ οἱ Ἕλληνες κατέστησαν τότε διὰ τῆς εὐφύτας καὶ δραστηριότητός των ὁ πρῶτος λαὸς τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἱστορία τῆς Σπάρτης.

Ἐρ. Πῶς ἐπολιτεύθησαν οἱ Δωριεῖς ἐν Λακωνίᾳ;

Ἀπ. Οἱ Δωριεῖς οἱ καταλαβόντες τὴν Λακωνίαν δὲν ἐδίωξαν τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς πρώτους κατοίκους αὐτῆς, ἀλλ' ἔκαμαν αὐτοὺς ὑπηκόους. Τινὲς ὅμως τῶν ὑποδουλωθέντων Λακεδαιμονίων θέλοντες νὰ ἐλευθερωθῶσιν

ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' ἐνικήθησαν καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς σκληρὰν δουλείαν· καὶ οὗτοι εἶναι οἱ *Εἰλωτες*.

Ἐρ. Εἰς πόσας τάξεις διηροῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνίας;

Ἄπ. Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνίας διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις· πρῶτον τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης Σπάρτης, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ ἄρχοντες Δωριεῖς καὶ ἐλέγοντο *Σπαρτιᾶται*· δεύτερον τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Λακωνίας, οἵτινες ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν πληρόνοντες φόρον εἰς αὐτοὺς καὶ ἐλέγοντο *Λακεδαιμόνιοι* ἢ *Περίοικοι*· καὶ τρίτον τοὺς δούλους, οἵτινες ἐλέγοντο *Εἰλωτες*.

Ἐρ. Τίς ἦτο ὁ νομοθέτης τῆς Σπάρτης;

Ἄπ. Ὁ *Λυκοῦργος* ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης *Εὐνόμου*. Ὁ πατήρ του ἐφονεύθη εἰς συμπλοκὴν τινὰ τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ μεγαλείτερος ἀδελφός του *Πολύδεκτος* ἀπέθανε προῶρος. Ὁ *Λυκοῦργος* τότε ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Σπάρτην ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ του *Χαριλάου*. Ἄλλ' οἱ ἰσχυροὶ τῆς Σπάρτης δυσαρεστούμενοι διὰ τὴν σοφὴν κυβέρνησιν του ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Σπάρτης. Ὁ *Λυκοῦργος* τότε περιηγήθη εἰς πολλὰ μέρη σπουδάζων τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθη τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ συναναστρεφόμενος μὲ τοὺς σοφοὺς αὐτῶν.

Ἐρ. Ὅποιοι ἦσαν οἱ νόμοι τοῦ *Λυκοῦργου*;

Ἄπ. Μετὰ 18 ἔτη ἐπανῆλθεν ὁ *Λυκοῦργος* εἰς τὴν Σπάρτην, τὴν ὁποίαν εὗρεν εἰς παραλυσίαν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν νόμους σοφοὺς τῷ 884 π. Χρ. Κατὰ τοὺς νόμους τούτους ἡ πολιτεία ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ δύο βασιλεῖς ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν εἶχεν ἡ *Γερουσία*, ἣτις ἦτο συμβούλιον ἐξ 28 τῶν σοφωτέρων καὶ ἐναρετωτέρων γερόντων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξέλεγε καὶ τοὺς 5 Ἐφόρους κατ' ἔτος. Οἱ Ἐφοροὶ οὗτοι κατήντησαν κατ' ὀλίγον νὰ ἔχωσι περισσοτέραν δύναμιν καὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς.

Ἐρ. Τί ἄλλο ἐνομοθέτησεν ὁ Λυκοῦργος;

Ἄπ. Ὁ Λυκοῦργος καθιέρωσεν ἐντελεῖ ἰσότητα μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ διὰ τοῦτο διήρесе τὴν χώραν εἰς 9000 κλήρους, ὅσοι ἦσαν οἱ πολῖται, καὶ ἕκαστος Σπαρτιατῆς ἔλαβεν ἀνά ἓνα κλῆρον. Καὶ ἵνα μὴ ἐπέλθῃ ἀνισότης καὶ γείνωσιν ἄλλοι μὲν πτωχοί, ἄλλοι δὲ πλούσιοι, ἀπηγόρευσε νὰ πωλῶνται οἱ κλῆροι οὗτοι. Ἀπηγόρευσε προσέτι τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἐσύστησε τὰ κοινὰ συσσίτια, εἰς τὰ ὁποῖα συνέτρωνον πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ πολῖται καὶ τὸ σῦνηθες φαγητὸν ἦτο εἰς αὐτὰ ὁ μέλας ζωμός.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν;

Ἄπ. Τὰ παιδιά ἀνῆκον μᾶλλον εἰς τὴν πολιτείαν παρά εἰς τοὺς γονεῖς τῶν καὶ ὑπεβάλλοντο καὶ τὰ ἄρρενα καὶ τὰ κοράσια εἰς πολλὰ γυμνάσια καὶ σκληραγωγίας, ἵνα γίνωνται εὐρώστα. Ἐδιδάσκοντο νὰ ἦναι ἀφωσιωμένα εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ καταφρονῶσι τοὺς κόπους καὶ τὸν θάνατον καὶ νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν ὑπηρετοῦν ὡς στρατιῶται μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ, ἔπειτα δὲ ἡσχολοῦντο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

Ἐρ. Ποῖον εἶναι τὸ τέλος τοῦ Λυκοῦργου;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἔδωκε τοὺς νόμους ὁ Λυκοῦργος, ἵνα ὑποχρεώσῃ τοὺς Σπαρτιατάς νὰ τοὺς διατηρήσωσιν, ἐπροσποιήθη ὅτι ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος περὶ αὐτῶν. Ὑπεχρέωσε δὲ τοὺς Σπαρτιατάς νὰ μὴ μεταβάλλωσιν μηδένα ἐκ τῶν νόμων του, ἕως νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν ὄρκον τῶν τοὺς συμπολίτας του, ἀπέθανεν ἐπίτηδες ἀπὸ ἀσιτίαν.

Ἐρ. Εἰς τί ἡσχολοῦντο οἱ Σπαρτιαῖται;

Ἄπ. Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιαῖται ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἐφοβοῦντο τὸ μῖσος τῶν ὑπηκόων καὶ δούλων αὐτῶν, ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ ἔχωσι πάντοτε τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ

εἰς οὐδὲν ἄλλο ἡσχολοῦντο παρά εἰς σωματικά καὶ πολεμικά γυμνάσια διδασκόμενοι νὰ διάγωσι βίον λιτώτατον, νὰ ἦναι εὐπειθεῖς εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ πατρίδος· καὶ διὰ τοῦτο κατέστησαν οἱ δυνατώτατοι τῶν Ἑλλήνων. Τὰς δὲ τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον εἶχον οἱ Περίοικοι, οἱ δὲ Εἰλωτες ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος;

Ἀπ. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐλθόντες εἰς ἔριδας πρὸς τοὺς γείτονάς των Μεσσηνίους, Δωριεῖς καὶ αὐτούς, ἐκίνησαν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μεσσήνιοι δὲν ἦσαν γυμνασμένοι ὅπως οἱ Σπαρτιαῖται, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσι κατ' αὐτῶν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ὄχυρόν φρούριον ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰθώμης. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν 20 ἔτη ἀπὸ τοῦ 743 μέχρι τοῦ 723 ἔτους π. Χρ.

Ἐρ. Ποῖος ἦτο ὁ ἥρωσ τῶν Μεσσηνίων;

Ἀπ. Ὁ ἥρωσ τῶν Μεσσηνίων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἦτο ὁ Ἄριστόδημος, ὅστις ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθὼς εἶπεν ὁ χρησμὸς εἰς τοὺς Μεσσηνίους, καὶ πολλάκις ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιατάς. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Ἄριστόδημος αὐτοχειριάσθη ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς του καὶ ἡ Ἰθώμη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὑπεδούλωσαν τοὺς Μεσσηνίους.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος;

Ἀπ. Μετὰ μίαν γενεάν ὁ Μεσσήνιος ἥρωσ Ἄριστομένης συνέλεξεν ὅλους τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἀπεστάτησε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε πολλάκις καὶ ἔφθασε νικητὴς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιαῖται τότε καταπλαγέντες ἐζήτησαν κατὰ συμβουλήν τοῦ χρησμοῦ ἀρχηγὸν παρά τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς χωλὸν τινα ποιητὴν τὸν *Τυρταῖον*, τὸν ὁποῖον

ἐνόμιζον τρελλόν. Ὁ Τυρταῖος ὁμως διὰ τῶν πολεμικῶν ἀσμάτων του κατώρθωσε νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες ὤρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ ἐνίκησαν αὐτούς.

Ἐρ. Πῶς ἐτελείωσεν ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος ;

Ἄπ. Οἱ Μεσσήνιοι νικηθέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄρος Εἶραν, ὅπου ἐξηκολούθησαν ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη τὸν πόλεμον. Ἐπὶ τέλους ὁμως οἱ Σπαρτιάται κατώρθωσαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Εἶραν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσε 17 ἔτη ἀπὸ τοῦ 685 μέχρι τοῦ 668 π. Χρ.

Ἐρ. Τί ἔγειναν οἱ Μεσσήνιοι μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ;

Ἄπ. Ὁ Ἄριστομένης ἔφυγεν ἐκ τῆς Εἶρας μετὰ τῶν συμπολεμιστῶν του, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἔπαυσαν πλέον νὰ ἀποτελῶσιν ἔθνος καὶ διεσπάρησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἤλθον εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔπειτα εἰς Σικελίαν, ὅπου ἔκτισαν πόλιν, ἣτις φέρει ἀκόμη τὸ ὄνομα των, τὴν Μεσσήνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν ;

Ἄπ. Ὄταν οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Πελοπόννησον, πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς κατέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν οἱ Δωριεῖς· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέστησαν καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδώσωσι τοὺς φυγάδας, ἐγεννήθη πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Δωριέων. Τότε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔδωκε χρησμὸν ὅτι ἐκεῖνοι θέλουσι νικήσει, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς φρονεῦθῃ.

Ἐρ. Πῶς ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος οὗτος ;

Ἄπ. Κόδρος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων μαθὼν τὸν χρη-

σμον ἐνεδύθη φορέματα χωρικοῦ καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων ἤλθεν ἐπίτηδες εἰς ἔριν πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν. Οἱ δὲ Δωριεῖς μαθόντες τοῦτο ἐφοβήθησαν τὸν χρησμὸν καὶ ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου ;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὁ Κόδρος ἐφονεύθη, ἐκήρυξαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι οὐδεὶς μετ' αὐτὸν ἦτο ἄξιος νὰ γείνη βασιλεὺς καὶ διὰ τοῦτο κατήργησαν τὴν βασιλείαν τῷ 1045 π. Χρ. Ἄντι δὲ βασιλέως ἐξελέγετο εἰς ἄρχων ἰσόβιος. Μετὰ ταῦτα ὅμως (τῷ 752) περιώρισαν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀρχοντος εἰς δέκα ἔτη καὶ ἔπειτα (τῷ 683) ἀντὶ ἐνὸς ἐξέλεγον ἐννέα ἀρχοντας ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος, τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἐπώνυμος, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεὺς, καὶ ὁ τρίτος πολέμαρχος, οἱ δὲ ἄλλοι ἐξ ἐλέγοντο θεσμοθέται.

Ἐρ. Τί ἦτο ὁ Ἀρείος Πάγος ;

Ἄπ. Οἱ ἐννέα ἀρχοντες, ἀφοῦ ἐτελείονε τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς των, ἐγίνοντο δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέστη περίφημον διὰ τὴν δικαιοσύνην του.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν ;

Ἄπ. Πάσας τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως ἐλάμβανον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους μόνον οἱ εὐγενεῖς οἱ λεγόμενοι εἰπατρίδαι, οἵτινες κατέθλιβον τὸν λαόν, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ὑπῆρχον νόμοι γραπτοί. Ἔνεκα τούτου συνέβαινον ταραχαὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ πρὸς κατάπαυσιν αὐτῶν ἐξέλεξαν τῷ 624 π. Χρ. τὸν Δράκοντα, ἵνα γράψῃ νόμους. Ἄλλ' οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἦσαν πολὺ αὐστηροὶ καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν εἰς ἀχρηστίαν.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ στάσις τοῦ Κύλωνος ;

Ἄπ. Ὁ Κύλων ἀνὴρ φιλόδοξος ἐπεχείρησε τὸ 612 νὰ γείνη τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπο-

λιν. Ἄλλ' ἐκεῖ ἐπολιορκήθη καὶ ἀφοῦ ἔλειψαν αἱ ζωοτροφίαι, αὐτὸς μὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ, οἱ δὲ ὀπαδαὶ τοῦ ἐκάθησαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἰκέται. Ὁ ἄρχων Μεγακλῆς ὑποσχεθεὶς ἀσφάλειαν ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ καταβῶσιν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. Ἄλλ' ἐνῶ κατέβαινον ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐκ τούτου ;

Ἄπ. Διὰ τὴν ἀσεβῆ ταύτην πράξιν ἡ θεὰ πρὸς τιμωρίαν ἔρριψεν εἰς Ἀθήνας λοιμικὴν ἀσθένειαν. Τότε προσεκάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν Ἐπιμενίδην, ἄνδρα σεβάσμιον καὶ σοφόν, ὅστις διὰ θυσιῶν ἐκαθάρισε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ μόλυσμα ἐκεῖνο. Ἀναχωρῶν δὲ ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἐπιμενίδης ἐσυμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀκούσῃ τὰς συμβουλὰς τοῦ Σόλωνος.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ μέγας νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν ;

Ἄπ. Πρὸς κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν, αἵτινες συνέβησαν τότε δι' ἔλλειψιν νόμων γραπτῶν, ἀνέθεσαν εἰς τὸν Σόλωνα νὰ συγγράψῃ νόμους. Οὗτος ἦτο εἰς τῶν σοφωτέρων καὶ ἀρίστων ἀνθρώπων καὶ ἔγραψε νόμους σοφοῦς.

Ἐρ. Ὅποια εἶναι ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος ;

Ἄπ. Ὁ Σόλων, ἵνα ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχοὺς, ἤλάττωσε τὰ χρέη καὶ διήρесе τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας, ἤτοι εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Προσέτι δὲ ἐσύστησε τὴν Βουλὴν τῶν τετρακοσίων, οἵτινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον μέρος πάντες οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι, ὅσοι εἶχον συμπληρώσει τὸ δέκατον ἕνατον ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Ἐρ. Τί ἔγεινε μετὰ τὸν Σόλωνα ;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὁ Σόλων ἔδωκε τοὺς νόμους, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἵνα ἀφήσῃ αὐτοὺς νὰ ἐνεργήσωσι καλῶς. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ὁ φιλόδοξος Πεισίστρατος ἐξηπάτησε

τὸν λαόν, τὸν ὁποῖον ἔλεγεν ὅτι προστατεύει, καὶ ἔγεινε *εὐρανος* τῶν Ἀθηνῶν τῷ 560 π. Χρ. Ὁ Πεισίστρατος ἐκυβέρνησε τὴν πόλιν καλῶς καὶ ἡπίως, ἐκαλλώπισεν αὐτὴν καὶ ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα.

Ἐρ. Τίνες εἶναι οἱ διάδοχοι τοῦ Πεισιστράτου ;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Πεισίστρατος, ἐκληρονόμησαν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τῷ 527 π. Χρ. οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐμιμήθησαν τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ πατρὸς των, ἀλλὰ κατόπιν ἔγειναν ἀδικοὶ καὶ τυραννικοί. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων συνομόσαντες ἐδολοφόνησαν τὸν Ἰππαρχον τῷ 514 π. Χρ. Ἐκτοτε δὲ ὁ Ἰππίας κατέστη σκληρὸς τύραννος καὶ διὰ τοῦτο ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τῷ 510 π. Χρ. καὶ κατέφυγεν εἰς τοὺς Πέρσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Μηδικοὶ ἢ Περσικοὶ πόλεμοι.

Ἐρ. Τίς ἡ ἀφορμὴ τῶν Περσικῶν πολέμων ;

Ἄπ. Αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις εἶχον ὑποταχθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν. Τῷ δὲ 501 π. Χρ. ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ἀρισταγόραν καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς βοήθειαν προθύμως. Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε πάλιν αὐτὰς καὶ ἀπέφασκε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐρ. Πῶς ἀπέβη ἡ πρώτη ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου ;

Ἄπ. Ὁ Δαρεῖος ἔστειλε τῷ 490 π. Χρ. τὸν γαμβρὸν τοῦ Μαρδόνιον μετ' στόλον ἀξιόλογον καὶ πολυάριθμον στρατεύμα, ἵνα ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ ἐναυάγησεν ὑπὸ τρικυμίας εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθω (ἀγίου ὄρους), τὸ δὲ στρατεύμα του κατεστράφη εἰς τὴν Θράκην, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μαρδόνιος ἐπληγώθη καὶ

ἤναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀσίαν ἀπρακτος.

Ἐρ. Ἔστειλε καὶ δευτέραν ἐκστρατείαν ὁ Δαρεῖος ;

Ἀπ. Ἐπιθυμῶν ὁ Δαρεῖος νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ παντὸς τρόπου ἠτοίμασε νέον στόλον 600 πλοίων καὶ στράτευμα 110,000 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Δᾶτις καὶ Ἀρταφέρνης. Τούτους συνώδευεν ὁ ἐξόριστος Ἴππίας, ὅστις τοὺς ὠδήγησε καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς.

Ἐρ. Πῶς ἔγεινεν ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη ;

Ἀπ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεξαν ἐναντίον τῶν βαρβάρων συμποσοῦμενοι εἰς 10,000 καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μόνον 1000 Πλαταιεῖς ἦλθον εἰς βοήθειαν αὐτῶν. Γενομένης δὲ μάχης ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατετρόπωσαν τοὺς Πέρσας, οἵτινες μόλις ἐσώθησαν εἰς τὰ πλοιά των καὶ ἀνεχώρησαν εἰς Ἀσίαν. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος ἐν Μαραθῶνι μάχη γενομένη τῷ 490 π. Χρ., κατὰ τὴν ὁποίαν στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ ἀθάνατος Μιλτιάδης.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ὁ Μιλτιάδης ;

Ἀπ. Ὁ Μιλτιάδης μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐδόξασθη κατὰ τὸ πρέπον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκστρατεύσας εἰς Πάρον, ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς νησιώτας, διότι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἀπέτυχε καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ κατὰ τῆς πατρίδος καὶ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἀπέθανεν ἐκ πληγῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε πάθει εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην.

Ἐρ. Τίνες οἱ διάδοχοι τοῦ Μιλτιάδου ἐν τῇ πολιτείᾳ ;

Ἀπ. Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Μιλτιάδης, τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτείαν ἔλαβον δύο ἄνδρες, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, οἵτινες ἦσαν ἀντίπαλοι. Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τούτων ἐγίνοντο στάσεις καὶ ταραχαὶ εἰς τὴν πόλιν, ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ὁ ὀστρακισμὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον

ένίκησεν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἐξωρίσθη ἐκ τῆς πατρίδος του ἐπὶ δέκα ἔτη.

Ἐρ. Τί ἔπραξε τότε ὁ Θεμιστοκλῆς;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔμεινε μόνος κύριος τῶν πραγμάτων τῆς πόλεως, ἐφρόντισε δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ κατασκευάσῃ μέγαν στόλον, διότι προέβλεπεν ὅτι οἱ Πέρσαι νικηθέντες ἐν Μαραθῶνι ἤθελον ἐπιχειρήσει νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τῷ ὄντι κατεσκεύασε στόλον ἐκ 200 πλοίων ἀριστα κατηρτισμένον, ὅστις ἔσωσε μετ' ὀλίγον τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου;

Ἄπ. Ὀργισθεὶς ὁ Δαρεῖος διὰ τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔπαθεν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἠτοιμαζεν ἄλλην πολὺ μεγαλύτεραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἀπέθανεν, ἐξηκολούθησε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ξέρξης. Μετὰ δέκα λοιπὸν ἔτη, ἤτοι τῷ 480 π. Χρ., ἐκίνησεν ὁ Ξέρξης ἄγων 2 περίπου ἑκατομμύρια ἀνδρῶν καὶ 1200 πλοῖα.

Ἐρ. Καὶ οἱ Ἕλληνες τί ἔπραζαν τότε;

Ἄπ. Οἱ Ἕλληνες μαθόντες ὅτι ἔρχεται κατ' αὐτῶν ὁ Ξέρξης μετὰ φοβεροῦ στρατοῦ ἠνώθησαν διὰ νὰ τὸν πολεμήσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Λεωνίδαο ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης μετὰ 300 Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, οἵτινες ὅλοι ὁμοῦ ἀνέβαινον εἰς 5200 ἀνδρας, κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ διαβῆ ὁ Ξέρξης, ἵνα εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συγκεείμενος ἐκ 270 πλοίων ἤλθεν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, ἵνα ἐμποδίσῃ τὸν Περσικὸν στόλον καὶ ὑποστηρίξῃ τοὺς ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνας.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Θερμοπύλαις;

Ἄπ. Ὁ Λεωνίδαο ἐπολέμησεν ἥρωϊκῶς δύο ἡμέρας κατὰ

τῶν Περσῶν ἐν Θερμοπύλαις· ἀλλὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ προδότης *Ἐφιάλτης* ἔδειξεν εἰς τοὺς Πέρσας δρόμον διὰ τοῦ ὄρους, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνέβησαν καὶ περιεκύκλωσαν τοὺς Ἕλληνας. Τότε ὁ Λεωνίδας ἔπεισε τοὺς ἄλλους νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἵνα μὴ ἀπολεσθῶσιν ἀνωφελῶς, διότι ἡ πατρίς εἶχεν ἀνάγκην στρατιωτῶν· αὐτὸς δὲ ἔμεινε μόνον μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν ἐκεῖ μαχόμενοι γενναϊότατα.

Ἐρ. Καὶ ὁ στόλος τί ἔπραξεν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον;

Ἄπ. Καὶ κατὰ θάλασσαν οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν γενναϊότατα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἄρτεμισιον κατὰ τῶν Περσῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας. Ἄλλ' ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ Λεωνίδας ἀπέθανε καὶ ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, ἔφυγον ἐκεῖθεν καὶ ἤλθον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος.

Ἐρ. Τί ἔπαθον αἱ Ἀθῆναι;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, κατέβη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔκαυσε τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἔφυγον καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὰ πλοῖα, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά τῶν ἔστειλαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ἐρ. Πῶς ἔγινεν ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία;

Ἄπ. Ὁ Περσικὸς στόλος ἠκολούθησε τὸν ἑλληνικὸν καὶ ἤλθεν εἰς Σαλαμῖνα. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἤθελον νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν· ἀλλ' ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε διὰ πολλῶν μέσων νὰ τοὺς κρατήσῃ ἐκεῖ. Συνεκροτήθη λοιπὸν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία φοβερὰ τῷ 480 π. Χρ., κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες κατενίκησαν τοὺς Πέρσας.

Ἐρ. Τί ἔκαμεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν;

Ἄπ. Ἐκπλαγεὶς ὁ Ξέρξης διὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν καὶ φοβηθεὶς, μήπως οἱ Ἕλληνες διαλύσωσι τὴν ἐν Ἐλλησπόντῳ γέφυραν καὶ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπι-

στρέψη εἰς Ἀσίαν, ἔφυγε ταχέως ἀφήσας τὸν Μαρδόνιον μετὰ 300,000 ἀνδρῶν, ἵνα ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Πότε ἐγείνεν ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη;

Ἄπ. Ὁ Μαρδόνιος ἀφοῦ παρεχρίμασεν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἦλθε τὸ ἀκόλουθον ἔτος 479 π. Χρ. εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατέφυγον πάλιν εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ δὲ Ἕλληνες συγκροτήσαντες στρατὸν ἐξ 100,000 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο Πausanίας ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀπήντησαν τὸ στράτευμα τοῦ Μαρδονίου εἰς Πλαταιάς, πόλιν τῆς Βοιωτίας, ὅπου συνεκροτήθη μεγάλη μάχη. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες λαμπρὰν νίκην τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἔπαθον τελείαν καταστροφὴν καὶ δὲν ἐφάνησαν πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Ποίαν ἄλλην νίκην ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος συχρίμενος ἐξ 110 πλοίων ἐνίκησε τὸν Περσικόν, ὅστις μετέφερε τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου, εἰς τὴν Μυκάλην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν μάχην ταύτην κυρίως ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Ξάνθιππον, τὸν πατέρα τοῦ Περικλέους, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλοντες νὰ περικυκλώσωσι τοὺς ἔχθρους ἀπεπλανήθησαν.

Ἐρ. Ποῦ ἄλλοῦ ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες τὸν Ξέρξην ἐν Σαλαμῖνι, καὶ οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἕλληνες ἐνίκησαν μεγάλην νίκην. Διότι ὁ Γέλων ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν κατέκοψε τριακοσίας χιλιάδας Καρχηδονίων πλησίον τῆς Ἰμέρας πόλεως τῆς Σικελίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Τὰ μετὰ τὰ Περσικά.

Ἐρ. Τί ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους;

Ἄπ. Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους οἱ Ἕλληνες ἀπε-

φάσισαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἵνα ἐλευθερώσωσι τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν.

Ἐρ. Ὅποια ἡ διαγωγή τοῦ Πausανίου;

Ἄπ. Μὴ ἀρκούμενος ὁ Πausανίας εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὡς νικητὴς τῶν Περσῶν, ἠθέλησε νὰ γείνη κύριος καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἔγραψε πρὸς τὸν Ξέρξην καὶ ἐζήτησε μίαν τῶν θυγατέρων του γυναῖκα ὑποσχόμενος νὰ ὑποτάξῃ εἰς αὐτὸν τὴν Σπάρτην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ἐφέρετο δὲ πρὸς τοὺς Ἑλληνας δεσποτικῶς καὶ ἐζῆ ὡς σατράπης τῆς Περσίας.

Ἐρ. Ποῖον τὸ τέλος τοῦ Πausανίου;

Ἄπ. Οἱ Σπαρτιᾶται μαθόντες τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν τοῦ Πausανίου ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκεῖ δὲ κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πατρίδος καὶ ἀνακαλυφθεὶς ὡς ἔνοχος κατεδικάσθη εἰς θάνατον τῷ 467 π. Χρ.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαγωγῆς τοῦ Πausανίου;

Ἄπ. Οἱ Ἑλληνες δυσαρεστηθέντες διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Πausανίου ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τοιουτοτρόπως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἀρίστην διαγωγὴν των κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ διὰ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Πausανίου ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν εἶχον ἕως τότε οἱ Σπαρτιᾶται

Ἐρ. Τί ἐπραξεν ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν βαρβάρων;

Ἄπ. Οἱ βάρβαροι εἶχον πυρπολήσει τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχον κρημνίσει τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε διέταξε νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰ τείχη, ἀπατήσας τοὺς Σπαρτιᾶτας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἄφινον νὰ τὰ ἀνοικοδομήσωσιν. Προσέτι δὲ ἔκαμε λιμένα καὶ ναύσταθμον τὸν Πειραιᾶ, ὅστις ἦτο ἀσφαλέστερος καὶ μεγαλειότερος τοῦ

Φαληρικοῦ, καὶ ὠχύρωσεν αὐτὸν διὰ τείχους. Ἔνα δὲ ἀσφαλίσῃ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν ἤρχισε νὰ κτίζῃ τὰ μακρὰ τείχη, τὰ ὁποῖα ἐτελείωσε κατόπιν ὁ Κίμων καὶ ὁ Περικλῆς.

Ἐρ. Ποῖον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους;

Ἄπ. Μισηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τὴν ὑπερηφανίαν του ἐξωρίσθη δι' ὄστρακισμοῦ. Κατόπιν δὲ κατηγορήθη ὡς συνένοχος εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Πausανίου καὶ ἤναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου τὸν ὑπεδέχθη καὶ τὸν ἐπεριποιήθη λαμπρῶς ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης. Ἐκεῖ δὲ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν αὐτοχειριασθεὶς, ἵνα μὴ πολεμήσῃ τὴν πατρίδα του, ὅπως ἀπῆτει ὁ Ἀρταξέρξης.

Ἐρ. Τί συνετέλεσεν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν;

Ἄπ. Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους διεύθυνε τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηνῶν Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὅστις διὰ τῆς φρονήσεώς του ἔπεισε τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνας νὰ κάμωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν καὶ διὰ συνεισφορῶν νὰ σχηματίσωσιν ἰδιαίτερον συμμαχικὸν ταμεῖον, ἵνα ἀποκρούσωσι τὰς ἐνδεχομένας προσβολὰς τῶν βαρβάρων.

Ἐρ. Ποῖος ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον;

Ἄπ. Μετὰ τὸν Ἀριστείδην ἀνεδείχθη ἄλλος μέγας ἀνὴρ ἐν Ἀθήναις, Κίμων ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἵνα ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἐνίκησε τοὺς Πέρσας τῷ 466 π. Χρ. τρεῖς νίκας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν τῆς Παμφυλίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐρ. Ποῖον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Κίμωνος;

Ἄπ. Ὁ Κίμων ἦτο φίλος καὶ θαυμαστῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Ὅταν κατεστράφη ἡ Σπάρτη ὑπὸ σεισμοῦ καὶ

οἱ Εἰλωτες ἐπανεστάτησαν, ὁ Κίμων ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας· ἀλλ' οὗτοι ἀπέπεμψαν τὴν βοήθειαν ταύτην. Διὰ τοῦτο λοιπὸν αἰσθανθέντες τὴν προσβολὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν τὸν Κίμωνα. Μετὰ τινα καιρὸν ὅμως τὸν ἀνεκάλεσαν ἐκ τῆς ἐξορίας. Τότε ὁ Κίμων ἐξεστράτευσεν εἰς Κύπρον, ἵνα ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπέθανε τῷ 449 π. Χρ.

Ἐρ. Ποῖον εἶναι τὸ τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων;

Ἄπ. Οἱ στρατιῶται τοῦ Κίμωνος, ἐνῶ μετέφερον τὰ λείψανα αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, συνήντησαν καθ' ὁδὸν μέγαν στόλον φοινικικὸν καὶ περσικόν, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν ἔμπροσθεν τῆς Κύπρου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διεσκόρπισαν στρατὸν ἐχθρικόν, ὅστις τοὺς ἐπερίμενεν ἐκεῖ. Ἡ διπλῆ αὕτη νίκη ἦτο ἡ τελευταία πράξις τῶν περσικῶν πολέμων.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ Κιμώνειος εἰρήνη;

Ἄπ. Οἱ Ἀθηναῖοι διεξήγαγον ἐνδόξως τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον καὶ ἐπὶ τέλος ἔκαμον πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν εἰρήνην, ἣτις ὠνομάσθη *Κιμώνειος*. Κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην εἰρήνην οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ μὴ βλάπτωσι τὴν χώραν τοῦ βασιλέως καὶ νὰ μὴ δώσωσι καμμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφῆκεν ἐλευθέρας τὰς ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἀνεγνώρισε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὡς ἑλληνικὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν πλοῖον Περσικὸν πολεμικὸν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στείλῃ.

Ἐρ. Ὅποιοι ἐφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἡ ἐνδοξοτέρα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Διότι κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον εἰς τὸν πόλεμον ἐφάνησαν μεγάλοι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα ἐπρόκοψαν θαυμασίως. Τότε ἤχμασαν ποιηταὶ καὶ

συγγραφείς μεγάλοι, ὁ Πίνδαρος, ὁ Αἰσχύλος, καὶ ὁ Ἡρόδοτος ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περικλῆς

Ἐρ. Ποῖος διεδέχθη τὸν Κίμωνα εἰς τὰς Ἀθήνας ;

Ἄπ. Μετὰ τὸν Κίμωνα ἤκμασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ μέγας πολιτικός *Περικλῆς* υἱὸς τοῦ *Ξανθίππου* τοῦ νικητοῦ τῆς *Μυκάλης*. Ἡ φύσις εἶχε προικίσει τὸν *Περικλέα* μὲ μεγάλην εὐφυΐαν καὶ φρόνησιν· τόσῃ δὲ εὐγλωττίαν εἶχεν, ὥστε ὅταν ὠμίλει, καθὼς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἤστραπτεν, ἐβρόντα, συνετάραττε τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν.

Ἐρ. Ὅποιαν δύναμιν εἶχεν ἐν Ἀθήναις ὁ *Περικλῆς* ;

Ἄπ. Διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ φρονήσεώς του ὁ *Περικλῆς* ἀπέκτησεν ἐν Ἀθήναις τόσῃν δύναμιν, ὥστε ἂν καὶ δὲν εἶχεν οὐδὲν ἀξίωμα μέγα, πράγματι ὅμως ἦτο ἀπόλυτος κύριος τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ 20 ὀλόκληρα ἔτη ἀπὸ τοῦ 449 μέχρι τοῦ 429 π. Χρ.

Ἐρ. Πῶς ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ὁ *Περικλῆς* ;

Ἄπ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μόλις 14 ἢ 15 χιλιάδες πολῖται καὶ εἶχον 8 ἕως 10 ἑκατομμύρια ὑπηκόους. Ἐφρόντισε λοιπὸν ὁ *Περικλῆς* νὰ στερεώσῃ τὴν μεγάλην ταύτην δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο ἔκτισε πολλὰς ἀποικίας, ἐφύλαττε πάντοτε εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 10,000 τάλαντα (60 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν) καὶ εἶχε πάντοτε 300 πλοῖα ἑτοιμα πρὸς πόλεμον.

Ἐρ. Πῶς ἐκαλλώπισεν ὁ *Περικλῆς* τὰς Ἀθήνας ;

Ἄπ. Ὁ *Περικλῆς* ἐκαλλώπισε τὰς Ἀθήνας διὰ λαμπρῶν οἰκοδομῶν. Πάσας δὲ τὰς ἐργασίας διεύθυνεν ὁ μέγας καλλιτέχνης *Φειδίας*, τοῦ ὁποίου τὰ περιφημότερα ἔργα ἦσαν τὸ κολοσσαῖον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα τῶν Ἀθη-

ῶν, καὶ τὰ δύο ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατεσκευασμένα. Οἱ ἀρχιτέκτονες Ἰκτίος καὶ Καλλικράτης κατεσκεύασαν τὸν περίφημον Παρθενῶνα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὁ Ἰππόδαμος ἐκαλλώπισε τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ Μνησικλῆς ἀνήγειρε τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο διὰ τὰς Ἀθήνας ἡ ἐποχὴ ἐκείνη;

Ἄπ. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἥτις ὠνομάσθη δικαίως αἰὼν τοῦ Περικλέους, ἦτο ἡ χρυσῆ ἐποχὴ τῶν Ἀθηῶν διότι τότε ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος συνήρχοντο εἰς τὰς Ἀθήνας πάντες οἱ ἔξοχοι ἄνδρες. Τότε ἤκμαζον ἐν Ἀθήναις ἐκτὸς τοῦ Περικλέους οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ ῥήτωρ Ἀνσίας, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ὁ Ἱπποκράτης ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς, Ἀριστοφάνης ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ μέγας ἀνδριαντοποιὸς Φειδίας, οἱ διάσημοι ζωγράφοι Ἀπολλόδωρος, Ζεῦξις, Πολύγνωτος καὶ Παρξάσιος, καὶ οἱ ἀθάνατοι φιλόσοφοι Ἀναξαγόρας καὶ Σωκράτης, ὅστις κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Μαθηταὶ ἔξοχοι τοῦ Σωκράτους ὑπῆρξαν ὁ θεῖος Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

Ἐρ. Ποῖαι εἶναι αἱ αἰτίαι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου;

Ἄπ. Μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Πausανίου ἡ Σπάρτη ἀπεσύρθη ἀπὸ τῶν κοινῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων καὶ ἔμενεν ἥσυχος· ἀλλὰ μὲ ζηλοτυπίαν ἐβλεπε τὴν μεγάλην αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Ἐκαιροφυλάκει λοιπὸν ζητοῦσα εὐκαιρίαν νὰ καταστρέψῃ αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν εἰς αὐτὴν ἀφορμὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων φοβερὸς πόλεμος, ὅστις ὠνομάσθη Πελοποννησιακός.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅποια ἡ τῶν Σπαρτιατῶν;

Ἄπ. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶχον μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν καὶ ἦσαν ἐπίδεξιώτατοι ναυτικοὶ ὑπερέχοντες πολὺ ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ θάλασσαν. Οἱ δὲ Σπαρτιάται εἶχον τὴν κατὰ ξηρὰν ὑπεροχὴν, διότι καὶ στρατὸν εἶχον μεγαλειότερον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἦσαν ἀτρόμητοι στρατιῶται.

Ἐρ. Πότε ἤρχισεν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ πῶς ἐγένετο;

Ἄπ. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἤρχισε τῷ 431 π. Χρ. μετὰ λύσσης, καὶ οἱ μὲν Σπαρτιάται ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῶν Ἀρχίδαμον ἤρχοντο κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐλεγκάτου ἀυτὴν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι περιπλέοντες τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἐφθειρον τὴν χώραν τῶν Λακεδαιμονίων.

Ἐρ. Τί κακὸν συνέβη τότε ἐν Ἀθήναις;

Ἄπ. Τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ἦλθεν εἰς Ἀθήνας φοβερὰ λοιμικὴ ἀσθένεια, ἥτις ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ μεγαλειότερον δυστύχημα διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἦτο, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην ἀπέθανε καὶ ὁ μέγας αὐτῶν πολιτικὸς Περικλῆς τῷ 429 π. Χρ.

Ἐρ. Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς, ὑπερίσχυσαν ἐν Ἀθήναις δημογῶγοι αἰσχροί, ὅποῖος ἦτο ὁ Κλέων, οἵτινες διηρέθιζον τὸν λαὸν εἰς πράξεις κακὰς. Κατώρθωσεν ὁμοῦς ὁ Κλέων νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον Σφακτηρίαν ἐμπροσθεν τῆς Πύλου καὶ νὰ συλλάβῃ αἰχμαλώτους 420 Σπαρτιάτας. Τοῦτο ἦτο μέγα δυστύχημα διὰ τὴν Σπάρτην, διότι οἱ πολῖται αὐτῆς εἶχον ἐλαττωθῆ πολὺ ἕνεκα τοῦ πολέμου.

Ἐρ. Ποῖος ἠνώρθωσε τότε τὴν Σπάρτην ;

Ἄπ. Ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταβεβλημένη πλέον. Ἄλλ' ὁ Βρασίδης ἀνὴρ γενναῖος καὶ στρατηγὸς ἔμπειρος ἠνώρθωσεν αὐτήν. Οὗτος ἔφερε τὸν πόλεμον εἰς τὰς ἀποικίας, ἐκ τῶν ὁποίων διετηροῦντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα ἀποκόψῃ τὴν δύναμιν αὐτῶν, κατετρόπωσε τὸν Κλέωνα καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθη καὶ ὁ Κλέων καὶ ὁ Βρασίδης.

Ἐρ. Τί ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδα καὶ Κλέωνος ;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἔλειψαν ἐκ τοῦ μέσου ὁ Βρασίδης καὶ ὁ Κλέων, οἵτινες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ πολεμικοῦ κόμματος, ὁ φρόνιμος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Νικίας κατώρθωσε νὰ γείνῃ εἰρήνη τῷ 421 π. Χρ., διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιαῖται εἶχον ἀποκάμει πλέον ἕνεκα τοῦ δεκαετοῦς πολέμου.

Ἐρ. Ποῖος ἔγινεν αἰτία νὰ ἐπαναληφθῇ ὁ πόλεμος ;

Ἄπ. Ὁ Ἀλκιβιάδης εὐφυῆς καὶ ἀνδρείος, ἀλλ' ἀκόλαστος καὶ φιλόδοξος, παρεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκστρατεύσωσι τῷ 415 π. Χρ. εἰς Σικελίαν καὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως λαβόντες βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατέστρεψαν ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον αὐτῶν.

Ἐρ. Πῶς ἐτελείωσεν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ;

Ἄπ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηκολούθησαν ἀνδρείως τὸν πόλεμον ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ τῷ 405 π. Χρ. ὀλόκληρος ὁ στόλος αὐτῶν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Λυσάνδρου εἰς θέσιν τινὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἣτις ὀνομάζεται *Αἶγος ποταμοί*. Ἐπειτα δὲ ἦλθεν ὁ Λύσανδρος καὶ πολιορκήσας κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν τὰς Ἀθήνας ἐκυρίευσεν αὐτάς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐτελείωσεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν 27 ἔτη ἀπὸ τοῦ 431 μέχρι τοῦ 404 π. Χρ.

Ἐρ. Ποία ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηῶν μετὰ τὸν πόλεμον ;

Ἀπ. Οἱ Σπαρτιᾶται νικήσαντες τοὺς Ἀθηναίους ἐκρήμνισαν τὰ τείχη των καὶ διώρισαν τριάκοντα ἄνδρας, ἵνα διοικῶσι τὴν πόλιν. Οἱ τριάκοντα τύραννοι οὗτοι κατεβασάνισαν τοὺς Ἀθηναίους φονεύοντες πάντας τοὺς φίλους τῆς ἐλευθερίας καὶ τοὺς πλουσίους. Ἠλευθέρωσε δὲ τὰς Ἀθήνας ὁ Θρασύβουλος, ὅστις μὲ ὀλίγους πατριώτας ἐξεδίωξε τοὺς τυράννους τῷ 403 π. Χρ. καὶ ἀποκατέστησε πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ μέγας ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης ;

Ἀπ. Τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου συνέγραψεν ὁ μέγας ἱστορικὸς Θουκυδίδης, ὅστις εἶχε λάβει μέρος εἰς αὐτὸν ὡς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ ἀφῆκεν αὐτὴν ἀτελεῆ, ἀπετελείωσεν αὐτὴν ὁ Ξενοφῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Νέος κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ ἀνάβασις τῶν μυρίων ;

Ἀπ. Κῦρος ὁ νεώτερος θέλων νὰ ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν τῆς Περσίας ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην συνέλεξε στράτευμα ἐκ 13,000 Ἑλλήνων καὶ 100 χιλιάδων βαρβάρων. Ἄλλ' εἰς τὴν περὶ Κούναξα γενομένην μάχην τῷ 401 π. Χρ. ὁ μὲν Κῦρος ἐφονεύθη, οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ Ἕλληνες ἐνίκησαν μὲν ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των δι' ὁδοῦ ἀγνώστου καὶ μακρᾶς. Καθ' ὁδὸν ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Ξενοφῶντα, ὅστις ἰστόρησε κάλλιστα τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ περίφημος Ἀνάβασις τῶν μυρίων, ἥτις ἀπέδειξεν ὅτι τὸ Περσικὸν κράτος εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταβληθῇ.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ αἰτία τοῦ νέου κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου ;

Ἀπ. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου εἶχον λάβει μέρος καὶ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ διὰ

τοῦτο οἱ Πέρσαι ἠθέλησαν νὰ τιμωρήσωσιν αὐτάς. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐβοήθησαν τοὺς Ἑλληνας καὶ τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε νέος πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν.

Ἐρ. Ποῖος διέπρεψεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον;

Ἄπ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαος ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Περσίας τῷ 396 π. Χρ. μετὰ 20,000 στρατιωτῶν ἐνίκησε πολλάκις τοὺς Πέρσας καὶ ἤθελεν ἴσως καταστρέψει τὸ Περσικὸν κράτος, ἀλλ' ἡ διχόνοια τῶν Ἑλλήνων ἔσωσεν αὐτό.

Ἐρ. Τί συνέβη τότε ἐν Ἑλλάδι;

Ἄπ. Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἐφέροντο τυραννικῶς εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἶχε γεννηθῆ πολλὴ δυσαρέσκεια καὶ μῖσος κατὰ τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο πολλαὶ πόλεις παρακινούμεναι καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τῷ 394 π. Χρ., ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ὠνομάσθη Βοιωτικὸς, ἔπειτα δὲ Κορινθιακὸς ἐκ τῶν τόπων, ὅπου ἐγένετο.

Ἐρ. Τί ἔπραξαν οἱ Σπαρτιᾶται εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;

Ἄπ. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Ἀλίαρτον τῷ 394 π. Χρ., ὅπου ἐφονεύθη καὶ ὁ Λύσανδρος. Βλέποντες δὲ ὅτι ἐκινδύνευον ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Ἀφοῦ δὲ ἦλθεν ὁ Ἀγησίλαος, ἐνίκησε τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἐν Κορωνεῖα μάχην, ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος Κόνων ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιᾶτας κατὰ θάλασσαν εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δίσθανόμενοι λοιπὸν τὴν ἀδυναμίαν των οἱ Σπαρτιᾶται συνωμολόγησαν τῷ 387 π. Χρ. πρὸς τοὺς Πέρσας αἰσχρὰν εἰρήνην, ἣτις λέγεται εἰρήνη τοῦ Ἀρταλκίδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἀκμὴ τῶν Θεβῶν.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι ἡ ἀφορμὴ τοῦ μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Θεβῶν πολέμου;

Ἄπ. Τῷ 382 π. Χρ. οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον αἰφνι-

δίως τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν καὶ κατέστησαν τυραννίαν σκληρὰν εἰς τὰς Θήβας. Ἀλλὰ τῷ 379 π. Χρ. ὁ ἀνδρεῖος Πελοπίδας ἐδίωξε τοὺς Σπαρτιάτας ἐκ τῆς Καδμείας καὶ ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐκ τούτου;

Ἄπ. Οἱ Σπαρτιάται ἐκίνησαν φοβερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐνίκηθησαν κατὰ πρώτην τῶρα φορὰν ὑπὸ τῶν Θηβαίων τῷ 375 π. Χρ. καὶ ἔπειτα τῷ 371 ἐνίκησεν αὐτοὺς πάλιν ἐν Λεύκτροις Ἐπαμινώνδας ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Πελοπίδου.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῶν νικῶν τούτων;

Ἄπ. Διὰ τὰς νίκας ταύτας οἱ Θηβαῖοι ἔγειναν ὀνομαστοὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις συνεμάχησαν μετ' αὐτῶν, οἱ δὲ Ἀρκάδες, ἐπειδὴ κατεθλίβοντο ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῶν.

Ἐρ. Πῶς ἔγεινεν ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη;

Ἄπ. Ὁ Ἐπαμινώνδας εἰσβαλὼν εἰς Πελοπόννησον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀρκάδων ἐκίνησε τοὺς Μεσσηνίους εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δουλείας. Ἐνίκησε δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὁ Ἐπαμινώνδας τῷ 362 π. Χρ. ἐν Μαντινείᾳ τῆς Ἀρκადίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθη.

Ἐρ. Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμινώνδου;

Ἄπ. Οἱ Θηβαῖοι ἀφοῦ ἔχασαν τὸν Πελοπίδαν, ὅστις εἶχε φονευθῆ πολεμῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τυράννου τῶν Φερῶν τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν Ἐπαμινώνδαν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσιν τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον, καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν κατέπεσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Φίλιππος ὁ Μακεδῶν.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τότε;

Ἄπ. Οὐδεὶς λαὸς ἰσχυρὸς ὑπῆρχε τότε ἐν Ἑλλάδι· διότι

αἱ μὲν Ἀθηναὶ εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἡ δὲ Σπάρτη ὑπὸ τῶν Θηβῶν, καὶ αἱ Θῆβαι ἀφ' ἑαυτῶν. Οἱ δὲ Ἕλληνες δὲν εἶχον καμμίαν εὐλάβειαν εἰς τὴν θρησκευίαν των, ἔχασαν τὸν πατριωτισμὸν καὶ εἶχον γείνει ἄσωτοι καὶ φιλοχρήματοι.

Ἐρ. Ποῖος ἀνεφάνη ἰσχυρὸς τότε;

Ἀπ. Εἰς τὴν γενικὴν ἀσθένειαν τῆς Ἑλλάδος ἰσχυρὸς ἀνεφάνη ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας *Φίλιππος*, ὅστις εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ἐν Θήβαις ἐπὶ Ἐπαμινώνδου καὶ Πελοπίδου. Ἀφοῦ δὲ κατέστησε τὸ κράτος του μέγα καὶ ἰσχυρόν, ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρ. Διὰ ποίαν αἰτίαν ἀνεμίχθη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ὁ Φίλιππος;

Ἀπ. Ἐπειδὴ οἱ Φωκεῖς ἐσφετερίσθησαν γῆν ἱεράν τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, οἱ Θηβαῖοι ἐκέρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὅστις ὠνομάσθη *Φωκικὸς ἢ ἱερός πόλεμος*. Οἱ δὲ Φωκεῖς ἐκυρίευσαν τὸν ναὸν ἐκεῖνον καὶ ἤρπασαν τὰ ἐν αὐτῷ χρήματα καὶ ἀφιερῶματα, ἵνα ἔχωσιν νὰ δαπανῶσιν εἰς τὸν πόλεμον. Τότε οἱ Θηβαῖοι ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνίκησε καὶ κατέστρεψε τοὺς Φωκεῖς.

Ἐρ. Ποῖος ἦτο ὁ ἀντίπαλος τοῦ Φιλίππου;

Ἀπ. Ὁ Φίλιππος ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν διαφθορὰν καὶ τὰς διχονοίας τῶν Ἑλλήνων ἤθελε νὰ καθυποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τοὺς σκοποὺς του ὅμως ἀντέπραττεν ὁ *Δημοσθένης*, ὅστις ἦτο ὁ μέγιστος τῆς Ἑλλάδος ρήτωρ.

Ἐρ. Ἐπέτυχον τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου;

Ἀπ. Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, εἶχεν ὁ Φίλιππος κόμμα ἰσχυρόν, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ρήτωρ *Αἰσχίνης*. Οὗτος ἐνήργησε νὰ γείνη νέος ἱερός πόλεμος κατὰ τῶν Λοκρῶν, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ὁ Φίλιππος. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Θηβαίων ἐπεχείρησαν νὰ πολεμήσωσι τὸν Φί-

λιππον· ἀλλὰ εἰς τὴν ἐν *Χαιρωνείᾳ* μάχην (τῷ 338 π. Χρ.) ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος καὶ καθυπέταξεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Ποῖον σκοπὸν εἶχε τότε ὁ Φίλιππος;

Ἄπ. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἑλληνας, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο συνεκάλεσεν εἰς Κόρινθον γενικὸν συνέδριον ὅλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ ἀνηγορεύθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἐνῷ ἤτοιμάζετο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μέγα ἐκεῖνο σχέδιον, ἐδόλοφονήθη τῷ 336 π. Χρ.

Ἐρ. Τίνες διέπρεψαν τότε εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην;

Ἄπ. Εἰς μὲν τὴν ῥητορικὴν ἔξοχοι ἀνεφάνησαν τότε ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων *Δημοσθένης* καὶ ὁ ἄξιος αὐτοῦ ἀντίπαλος *Αἰσχίνης*, ὁ *Λυκούργος*, ὁ *Ὑπερίδης* καὶ ὁ *Ἡγήσιππος*. Εἰς δὲ τὴν γλυπτικὴν ὁ *Πραξιτέλης*. Εἰς δὲ τὴν φιλοσοφίαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους *Πλάτων* καὶ *Ξενοφῶν*, καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ πάνσοφος *Ἀριστοτέλης*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας.

Ἐρ. Τίς διεδέχθη τὸν Φίλιππον;

Ἄπ. Τὸν Φίλιππον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀλέξανδρος* ὁ ἐπονομασθεὶς *μέγας* διὰ τὰ κατορθώματά του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πολὺ νέος, μόλις 20 ἐτῶν, ὅταν ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, οἱ βάρβαροι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο νὰ καταβάλωσι τὸ παιδίον ἐκεῖνο καὶ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Μακεδόνων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστάτησαν. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μεγίστης δξύτητος ὑπέταξε τοὺς βαρβάρους καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε τὰς Θήβας. Τότε αἱ ἄλλαι ἐλληνικαὶ πόλεις φοβηθεῖσαι ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν.

Ἐρ. Ποίαν ἔκτασιν εἶχε τότε τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Ἀπ. Ὁ Ἀλέξανδρος κατατροπώσας πάντας τοὺς βαρβάρους τοὺς περίξ τῆς Μακεδονίας καὶ τρομάξας τοὺς Ἕλληνας ὑπέταξε πάντας εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐσύστησε κράτος τόσον μέγα, ὅσον οὐδὲν ἄλλο ἐλληνικὸν ἕως τότε εἶχε γείνει· διότι ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λακωνίας Μαλέα μέχρι τοῦ Δουάβεως ποταμοῦ.

Ἐρ. Ποῖον μέγα ἐπιχείρημα ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος;

Ἀπ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ καθησύχασε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπέταξε τοὺς περίξ τῆς Μακεδονίας βαρβάρους, ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ πατρὸς του. Συγκαλέσας λοιπὸν εἰς Κόρινθον γενικὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον ἐκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Περσίας τότε;

Ἀπ. Βασιλεὺς τῆς Περσίας τότε ἦτο Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, ὅστις ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ἔμπειρος τοῦ πολέμου. Τὸ κράτος ὅμως τὸ Περσικὸν δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸ 150 ἐτῶν ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ ὑποτάξωσι τὴν Ἑλλάδα. Οὐχ ἦττον ὅμως ἦτο πάντοτε κράτος μέγα καὶ πλούσιον.

Ἐρ. Τίνες ἦσαν οἱ ἐπισημότεροι στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Ἀπ. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον οἱ ἐπισημότεροι στρατηγοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Παρμενίων, ὁ Περδίκκας, ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κρατερός, ὁ Κλεῖτος καὶ ἄλλοι.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ πρώτη μάχη τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Ἀπ. Τῷ 334 π. Χρ. ἀφῆσας εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπιτροπὸν του τὸν Ἀντίπατρον διέβη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν ἔχων 35,000 στρατιώτας. Οἱ δὲ Πέρσαι συν-

αθροίσαντες 110,000 στρατιωτῶν εἰς τὸν *Γρανίκον* ποταμὸν ἠθέλησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἐνίκησε κατὰ κράτος. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ καὶ ἐσώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ *Κλείτου*.

Ἐρ. Τί ἔπαθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς *Κιλικίαν*;

Ἄπ. Ὅταν ἔφθασεν εἰς *Κιλικίαν* ὁ Ἀλέξανδρος, ἰδρωμένος καὶ κουρασμένος ἐλούσθη εἰς τὸν ποταμὸν *Κύδνον*. Ἐκ τούτου ἔπαθε σφοδρὸν πυρετὸν καὶ οἱ ἱατροὶ ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ζωῆς του, μόνος δὲ ὁ φίλος του ἱατρὸς *Φίλιππος* ἐπεχείρησε νὰ τὸν σώσῃ. Τότε λαμβάνει ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ *Παρμενίωνος*, ὅστις ἔλεγεν εἰς αὐτὸν νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὸν ἱατρὸν τοῦ *Φίλιππον*· διότι ὁ *Δαρεῖος* εἶχε προκηρύξει ἀμοιβὴν χιλίων ταλάντων καὶ τὸν θρόνον τῆς *Μακεδονίας* εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε φονεύσει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ὁ *Φίλιππος* εἶχε δῆθεν δωροδοκηθῆ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν *Περσῶν*.

Ἐρ. Τί ἔπραξεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος;

Ἄπ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπίστευσε τὴν κατηγορίαν ταύτην καὶ λαβὼν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ φάρμακον παρὰ τοῦ *Φιλίππου* ἔδωκε διὰ τῆς ἄλλης εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιστολὴν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἔδειξεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς φίλους του καὶ πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ἐρ. Τί ἔπραξε μετὰ τὴν ἐν *Γρανίκῳ* μάχην;

Ἄπ. Μετὰ τὴν ἐν *Γρανίκῳ* μάχην ὁ Ἀλέξανδρος προχωρήσας ὑπέταξε πᾶσαν τὴν *Μικρὰν Ἀσίαν* εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν. Πλησίον δὲ τῆς πόλεως *Ἰσοῦ* ἀπῆντησε *Δαρεῖος* τὸν βασιλέα τῶν *Περσῶν* ἔχοντα 500,000 στρατιωτῶν. Ἐκεῖ συνεκροτήθη μάχη φοβερά, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος κατενίκησε τὸν *Δαρεῖον*.

Ἐρ. Πῶς ἐφέρθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν αἰχμάλωτον οἰκογένειαν τοῦ *Δαρεῖου*;

Ἄπ. Κατὰ τὴν ἐν *Ἰσοῦ* μάχην ὁ Ἀλέξανδρος συνέλα-

θεν αἰχμαλώτους τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, ἤτοι τὴν μητέρα, τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, πρὸς τὰς ὁποίας ἐφέρθη γενναιότατα· διότι διέταξε νὰ τὰς περιποιῶνται βασιλικῶς ἐν πάσῃ τιμῇ. Ταῦτα μαθὼν ὁ Δαρεῖος καὶ θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς ὕψωσε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κυχθήτη πρὸς τὸν Θεὸν «ἂν ἦναι πεπρωμένον νὰ καταστραφῇ τὸ κράτος τῶν Περσῶν, μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας πλὴν Ἀλεξάνδρου».

Ἐρ. Ποίαν ἄλλην νίκην μεγάλην ἐνίκησεν ὁ Ἀλέξανδρος;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὑπέταξε τὴν Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ὅπου ἔκτισε καὶ πόλιν ὀνομαζομένην Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις σώζεται μέχρι σήμερον, ἐξεστράτευσε εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ἀπῆντησε δὲ τὰ στρατεύματα τῶν Περσῶν συμποσούμενα εἰς ἓν ἑκατομμύριον ἀνδρῶν εἰς τὰ Ἄρβηλα, ὅπου ἐνίκησεν αὐτὰ τῷ 331 π. Χρ.

Ἐρ. Πῶς ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος;

Ἄπ. Μετὰ τὴν ἐν Ἄρβήλοις μάχην ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Περσικοῦ κράτους Βαβυλῶνα, Σοῦσα, ὅπου εὔρεν ἀπείρους θησαυρούς, Περσέπολιν, Πασαργάδας καὶ Ἐκβάτανα. Κατεδίωξε δὲ μετὰ σπουδῆς τὸν Δαρεῖον, τὸν ὁποῖον καθ' ὁδὸν ὁ σατράπης Βῆσσοσ ἔδωσε καὶ ἐπὶ τέλους ἐφόνευσε ἀναγορευθεὶς αὐτὸς διάδοχος τοῦ Δαρείου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε τὸν Δαρεῖον μεγαλοπρεπῶς καὶ καταδιώξας τὸν Βῆσσον συνέλαβεν αὐτὸν καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις μετὰ βασάνων ἐφόνευσε αὐτόν.

Ἐρ. Ποίαν ἄλλην ἐκστρατείαν ἔκαμεν ὁ Ἀλέξανδρος;

Ἄπ. Ἀφοῦ ὑπέταξε ὅλον τὸ Περσικὸν κράτος ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξεστράτευσε εἰς τὴν Ἰνδικὴν τῷ 327 π. Χρ. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπέφερε μυρίους κινδύνους καὶ ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Περσίαν.

Ἔρ. Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ;

Ἄπ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε σκοπὸν μόνον νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἔκτισε καὶ πολλὰς πόλεις κατοικίσας εἰς αὐτάς Ἑλληνας, ἐσέβετο τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέταττε, καὶ ἐφρόντισε νὰ συνδέσῃ τοὺς Ἑλληνας μετὰ τῶν βαρβάρων.

Ἔρ. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος ;

Ἄπ. Ἐπανελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Βαβυλῶνα ἐπεχείρησε νὰ βάλῃ εἰς τάξιν τὸ ἀπέραντον αὐτοῦ βασίλειον, τοῦ ὁποίου μεγαλειότερον δὲν εἶχεν ἰδεῖ ὁ κόσμος ἕως τότε. Ἀλλὰ δυστυχῶς τότε ἔνεκα τῶν ὑπερβολικῶν κόπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλε πρὸς τακτοποίησιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους, ἔπαθε πυρετὸν καὶ ἀπέθανε τῷ 323 π. Χρ. εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν βασιλεύσας 13 ἔτη.

Ἔρ. Ποῖοι ἔξοχοί εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην ἦσαν τότε ;

Ἄπ. Ἐκ τῶν φιλοσόφων μόνον ὁ Ἀριστοτέλης ὁ μέγας ἔζη. Ἐκ δὲ τῶν καλλιτεχνῶν οἱ ἐξοχώτατοι ἦσαν ὁ ἀγαλματοποιὸς Λύσιππος καὶ ὁ ζωγράφος Ἀπελλῆς, εἰς τοὺς ὁποίους μόνους ἐπέτρεπεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ τὸν εἰκονίζωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἔρ. Ποῖος ἦτο ὁ διάδοχος τοῦ Ἀλεξάνδρου ;

Ἄπ. Ὅτε ἀπέθνησκεν ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν εἶχεν οὐδένα υἱὸν καὶ δὲν διώρισε κανένα διάδοχον, ἀλλὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του ἔδωκε τὸ δακτυλίδιον του εἰς τὸν στρατηγὸν του Περδίκκην. Ὅταν δὲ τὸν ἠρώτησαν, εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν, ἀπεκρίθη εἰς τὸν ἀξιώτερον.

Ἐρ. Ποῖος ἀνέλαβεν τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους;

Ἄπ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ σύζυγός του Ῥωξάνη ἐγέννησεν υἱὸν ὀνομασθέντα Ἀλέξανδρον. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸς μὲν ἦτο νήπιον, ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρρίδαῖος ἦτο βλάξ, ἀνέλαβον τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους οἱ ἐπισημότεροι στρατηγοὶ Περδίκκας, Ἀντίπατρος, Πτολεμαῖος, Ἀντίγονος, Ἀνσίμαχος καὶ ὕστερον καὶ ὁ Σέλευκος.

Ἐρ. Πῶς ἐπολιτεύθησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Ἄπ. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠθέλησαν νὰ γείνωσι βασιλεῖς τῶν ἐπαρχιῶν, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνηων ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρρίδαίου. Διὰ τοῦτο ἤλθον εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ τῆς Φρυγίας φονικωτάτην μάχην ἔγειναν βασιλεῖς, ἀφοῦ κατεστράφη ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐρ. Εἰς πόσα βασίλεια διηρέθη τὸ κράτος;

Ἄπ. Τοιοῦτοτρόπως τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου διηρέθη κατ' ἀρχὰς εἰς τέσσαρα βασίλεια καὶ ἔπειτα εἰς τρία, τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀντιγόνου, τὸ βασίλειον τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου, καὶ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Πτολεμαίου.

Ἐρ. Πῶς ἐκυβέρνησε τὴν Αἴγυπτον ὁ Πτολεμαῖος;

Ἄπ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος τόσον καλῶς ἐκυβέρνησε τὸ κράτος, ὥστε ἐπωνομάσθη Σωτήρ. Οὗτος ἐσύστησεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τὸ περίφημον Μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συνήθροισε πάντα τοὺς σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος παρέχων εἰς αὐτοὺς ἄφθονα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς. Ἐσύστησε προσέτι καὶ τὴν περίφημον βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας, ἣτις εἶχεν ἑπτακοσίας χιλιάδας τόμους. Διὰ ταῦτα πολὺ ἀνεπτύχθησαν τὰ γράμματα εἰς

τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τότε ἤγκμασαν οἱ περίφημοι Ἀλεξάνδρειανοὶ γραμματικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Τελευταῖαι τύχαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἐρ. Πῶς ἐπολιτεύθησαν οἱ Ἕλληνες πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον;

Ἀπ. Αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι συνειθισμέναὶ ἀνάκαθεν νὰ ἦναι ὅλως διόλου ἀνεξάρτητοι δυσηρεστοῦντο διότι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο τῷ 330 π. Χρ., ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκα τὴν Ἀσίαν πᾶσαν, οἱ Σπαρτιαῖται ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ ἐπίτροπος ὁμῶς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντίπατρος κατενίκησεν αὐτοὺς εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Ἀρκαδίας.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Ἀπ. Ἄμα ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ εἶδησις ὅτι ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Ἀθηναῖοι παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν Δημοσθένη ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐνίκησεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Λεωσθένης τὸν Ἀντίπατρον εἰς Λαμίαν, ἔπειτα ὁμῶς ἐνίκηθησαν καὶ αὐτοὶ ἐν Κρανῶνι τῆς Θεσσαλίας τῷ 322 π. Χ. Ὁ πόλεμος οὗτος λέγεται Λαμιακός.

Ἐρ. Πῶς ἐτελεύτησεν ὁ Δημοσθένης;

Ἀπ. Ὁ Ἀντίπατρος τότε ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων νὰ δεχθῶσι φρουρὰν Μακεδονικὴν εἰς Μουνηχίαν καὶ νὰ τῷ παραδώσωσι τὸν Δημοσθένην ὡς πρωταίτιον τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης κατέφυγεν εἰς Καλαυρίαν (Πόρον), ὅπου ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε τῷ 322 π. Χρ., διὰ νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του.

Ἐρ. Ὅποιός τις ἦτο ὁ Φωκίων;

Ἀπ. Σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους ἦτο ἄλλος μέγας ἀνὴρ, ὁ χρηστός Φωκίων, ὅστις ἦτο ἄνθρωπος αὐστηρὸς, τίμιος καὶ ὀλιγαρχικός. Ἐνῶ δὲ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἤ-

δύνατο νὰ πλουτήσῃ, ἔμεινε πτωχὸς εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Ἦτο δὲ καὶ στρατηγὸς ἰκανώτατος καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέδειξαν αὐτὸν στρατηγὸν τεσσαράκοντα πέντε φορές. Καὶ ἐν γένει πᾶσα ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς ἦτο θαυμαστή.

Ἐρ. Πῶς ἀπέθανεν ὁ Φωκίων;

Ἀπ. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἐξαχρειωθῆ τοσοῦτον, ὥστε κατεδίκασεν εἰς θάνατον τῷ 317 π. Χρ. τὸν ἐνάρετον πολίτην καὶ κάλλιστον στρατηγὸν Φωκίωνα τὸν χρηστὸν κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Πολυσπέρχοντος, ὅστις διεδέχθη τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας. Ὑστερον ὅμως μετενόησαν καὶ ἐτίμησαν αὐτόν.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ καϊάστασις τῶν Ἀθηνῶν τότε;

Ἀπ. Μετὰ τὸν Φωκίωνα ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ δέκα ἔτη Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς. Ὑστερον δὲ ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοσαύτην ἐξαχρείωσιν εἶχον καταντήσῃ τότε, ὥστε ἔγειναν αἰσχροτάτοι κόλακες· διότι ὄχι μόνον ἀνεκέρυζαν βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν υἱόν του Δημήτριον, ἀλλὰ καὶ ἐλάτρευον αὐτοὺς ὡς θεοὺς σωτῆρας καὶ βωμοὺς ἀνήγειραν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀγῶνας καὶ θυσίας ἔκαμνον πρὸς τιμὴν αὐτῶν.

Ἐρ. Ποῖον κίνδυνον διέτρεξεν ἡ Ἑλλάς;

Ἀπ. Μέγα πλῆθος βαρβάρων Γαλατῶν ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Βρέννου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα λεηλατήσωσιν αὐτήν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἀντιστάντες κατετρόπωσαν καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτοὺς καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐφονεύθη τῷ 278 π. Χρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Αἱ ὀμοσπονδίαί.

Ἐρ. Τίς μέγας στρατηγὸς ἀνεφάνη τότε;

Ἀπ. Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου ἦτο στρατηγὸς

ἀνδρείοτατος καὶ ἐπιδειξιώτατος. Οὗτος ἐκδιώξας τὸν Ἀντίγονον τὸν Γοννατᾶν, υἱὸν τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ταραντίνων ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Ποῖον εἶναι τὸ τέλος τοῦ Πύρρου.

Ἀπ. Παρακινούμενος ὁ Πύρρος ἀπὸ τὸν ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεώνυμον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν μετὰ στρατοῦ ἀξιολόγου καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ κυριεύσῃ τὴν Σπάρτην. Ἐπειτα δὲ προσκληθεὶς εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου ἔγεινε στάσις, ἔτρεξεν ἐκεῖ καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐμάχετο καθ' ἑνὸς Ἀργείου ἐντὸς τῆς πόλεως, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀργείου ἔρριψεν ἀπὸ τῆς οἰκίας κεραμίδα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Πύρρου καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν.

Ἐρ. Ποῖαι πολιτεῖαι ἀνεδείχθησαν τότε σημαντικαί;

Ἀπ. Εἰς μὲν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα αἱ πόλεις τῆς Αἰτωλίας ἠνώθησαν καὶ ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν Αἰτωλικὴν καλουμένην. Εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον αἱ πόλεις τῆς Ἀχαΐας ἐσχημάτισαν τὴν Ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν, ἥτις ἦτο πολὺ σημαντικωτέρα τῆς Αἰτωλικῆς.

Ἐρ. Ποῖος ἦτο ὁ ὄργανισμὸς τῆς Ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας;

Ἀπ. Ἡ Ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία ἐδιοικεῖτο ἀπὸ ἓν συνέδριον τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐλέγοντο *δημιουργοί*, καὶ ἀπὸ μίαν γενικὴν συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἔρχωνται πάντες, ὅσοι εἶχον 30 ἔτων ἡλικίαν καὶ ἄνω, ἀλλ' ἐψηφοφόρου κατὰ πόλεις καὶ ὄχι κατὰ ἄτομα. Ἡ συνέλευσις αὕτη συνήρχετο κατ' ἔτος εἰς Αἴγιον καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων καὶ ἐξέλεγε τὸν γενικὸν ἀρχηγόν, ὅστις ἐλέγετο *στρατηγός*. Ὅλαι αἱ πόλεις τῆς ὁμοσπονδίας εἶχον τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀρχοντας. Ὅμοιον ὄργανισμὸν εἶχε καὶ ἡ Αἰτωλικὴ ὁμοσπονδία.

Ἐρ. Τίς ἦτο ὁ μέγας στρατηγὸς τῆς Ἀχαιϊκῆς ὁμοσπονδίας ;

Ἀπ. Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦσαν τόσον πολεμικοὶ ὅσον οἱ Αἰτωλοί, ἀλλ' εὐτύχησαν νὰ ἔχωσιν ἐξ ἀρχῆς στρατηγὸν ἱκανώτατον τὸν ἐκ Σικυῶνος Ἄρατον, ὅστις κατέβαλε τοὺς τυράννους τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἐδίωξε τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ πολλὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἤνωσεν εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν ὁμοσπονδίαν.

Ἐρ. Πῶς διέκειντο πρὸς ἀλλήλας αἱ δύο ὁμοσπονδίαι ;

Ἀπ. Ἀντὶ νὰ ἦναι σύμμαχοι πρὸς ἀλλήλας αἱ δύο αὗται ὁμοσπονδίαι πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, τοὺναντίον εἶχον διχόνοιαν καὶ οἱ Αἰτωλοὶ φοβερὸν ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀχαιῶν.

Ἐρ. Τίνες ἄλλοι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀχαιϊκῆς ὁμοσπονδίας ;

Ἀπ. Ἡ Σπάρτη εἶχε καταστήσει εἰς ἐντελῆ παραλυσίαν, διότι οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου εἶχον καταλυθῆ. Ἐπέτυχον ὅμως δύο ἀγαθοὺς βασιλεῖς, τὸν Ἄγιον, ὅστις ἐφρονεύθη θέλων νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, καὶ τὸν Κλεομένην, ὅστις ἀνέπτυξε τὰς δυνάμεις τῆς Σπάρτης καὶ ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ οὗτοι ἤθελον νὰ ὑποχρεώσωσι τὴν Σπάρτην νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν ὁμοσπονδίαν, καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος.

Ἐρ. Τί ἔπραξε τότε ὁ Ἄρατος ;

Ἀπ. Εἰς τὸν κίνδυνον τοῦτον ὁ Ἄρατος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου, ὅστις ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον ἐνίκησε τῷ 221 π. Χρ. τὸν Κλεομένην ἐν Σελλασίᾳ τῆς Λακωνίας. Ὁ δὲ Κλεομένης ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐφρονεύθη.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ὁ Ἄρατος ;

Ἀπ. Οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κινδύνου περιέπεσον εἰς ἄλλον, διότι οἱ Μακεδόνες ἔγειναν κύριοι αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἄρατος κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχε τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως

τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου, τὸν ὁποῖον εἶχον προσκαλέσει εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἔπειτα ὁμῶς περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ καὶ ἐδλητηριάσθη ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐρ. Ποῖος διεδέχθη τὸν Ἄρατον ;

Ἄπ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας ἔγεινεν ὁ *Φιλοποίμην* ἐκ Μεγαλόπολεως, ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ ἰκανώτατος. Οὗτος ὀνομάζεται ὁ *τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων*, διότι μετ' αὐτὸν οὐδεὶς ἄλλος ἐφάνη ἐν Ἑλλάδι μέγας ἀνὴρ.

Ἐρ. Ποῖον εἶναι τὸ τέλος τοῦ Φιλοποίμενος ;

Ἄπ. Ὁ Φιλοποίμην μαθὼν ὅτι ἡ Μεσσηνία ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας ἔσπευσεν ἐκεῖ, ἵνα καταβάλη τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ εἰς συμπλοκὴν τινα συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἐθανατώθη σκληρῶς ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων. Τότε ὁ Λυκόρτας ὁ πατὴρ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου ὀδηγῶν τὰ στρατεύματα τῆς ὁμοσπονδίας ἐτιμώρησε τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἐπανάφερε τὰ λείψανα τοῦ Φιλοποίμενος εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ μεγάλης πομπῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ'.

Ῥοποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος

ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Ποῖοι φοβερῶτατοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος ἀνεφάνησαν τότε ;

Ἄπ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνεφάνησαν οἱ Ῥωμαῖοι νέοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος φοβερῶτατοι, οἵτινες εἶχον ἤδη ὑποτάξει ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

Ἐρ. Ποία ἡ αἰτία τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ;

Ἄπ. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος

ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ τὸν Καρχηδόνιον Ἀννίβαν, ὅστις ἐπολέμει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμησαν κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνίκησαν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς τῆς Θεσσαλίας τῷ 197 π. Χρ. Ὑστερον δὲ κατανίκησαντες καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου Περσέα ὑπέταξαν τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκαμαν αὐτὴν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν.

Ἐρ. Πῶς ἐφέρθησαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἱ Ῥωμαῖοι;

Ἀπ. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἄφινον ἐλευθέρως τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἡ ἐλευθερία ἐκείνη ἦτο ψευδὴς καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἔλαβον μετ' ὀλίγον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Ἐρ. Ποῖον τὸ τέλος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος;

Ἀπ. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Μούμιος ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατοῦ ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας ἐν Κορίνθῳ τῷ 146 π. Χρ. καὶ ὑπέταξεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἔγεινεν ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΑΙ ΤΥΧΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ 146 π. Χρ. — 1821 μ. Χρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Ἐρ. Ὅποια ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν δουλείαν ;

Ἀπ. Ἡ Ἑλλάς ἀφοῦ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἔχασε μὲν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν της, οὐδέποτε ὅμως ἔχασε καὶ τὸν ἐθνισμὸν της οὐδὲ συνεγωνεύθη μὲ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια τὴν ὑπέταξαν ἀλληλοδιαδόχως, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλους λαούς.

Ἐρ. Τί ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα ;

Ἀπ. Ἡ σωτηρία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τοὺς δυστυχεῖς χρόνους τῆς δουλείας ἦτο ἡ μεγάλη προκοπὴ αὐτοῦ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον μὲν ἀρχίσει πρὸ καιροῦ νὰ ἐκπαιδεύωνται, οὐδέποτε ὅμως ἠδυνήθησαν νὰ ἐξισωθῶσι μὲ τοὺς Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα τελειοποιήσωσι τὰς γνώσεις των, καὶ ἠγάπων αὐτὴν ὡς μητέρα πάσης σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ ἐπροστάτευον τὰς πόλεις αὐτῆς.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Ἑλλάδι ;

Ἀπ. Οἱ Ἕλληνες παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου ἐναντιώθησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Σύλλας ἔλθων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐτιμώρησε τοὺς Ἕλληνας πολὺ αὐστηρῶς.

Ἐρ. Ποία πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔπαθε περισσότερον ;

Ἀπ. Αἱ Ἀθήναι συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Μιθριδάτου μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀντέστησαν πεισματωδῶς κατὰ τοῦ Σύλλα. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Σύλλας ἐκυρίευσεν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας, καὶ τὸν μὲν Πειραιᾶ κατέστρεψεν ὀλοτελῶς, τοὺς δὲ περισσοτέρους πολίτας τῶν Ἀθηνῶν ἔσφαζεν, ὥστε οἱ δρόμοι τῆς πόλεως ἐπλημμύρησαν ἐξ αἵματος, ἄλλους δὲ ἐπώλησεν ὡς δούλους.

Ἐρ. Ποίας ἄλλας συμφορὰς ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ;

Ἀπ. Ἡ Ἑλλάς ἔπαθε πολλὰς συμφορὰς καὶ ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἔγειναν εἰς αὐτήν, καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνεμάχουν μετ' ἐκείνων, οἵτινες ἐνίκωντο.

Ἐρ. Πῶς ἐφέρθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα οἱ πρῶτοι αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης ;

Ἀπ. Πολλοὶ ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης ἦσαν φιλέλληνες καὶ εὐηργέτησαν πολυειδῶς τὴν Ἑλλάδα. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Τραϊανός, ὁ Ἀδριανός, ὁ Ἀντωνῖνος ὁ Πῖος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἐθεώρουν τιμὴν τῶν νὰ λάβωσι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔχαιρον νὰ ὀνομάζωνται *φιλέλληνες*.

Ἐρ. Ποῖος Ἕλληνας ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα τότε ;

Ἀπ. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔζη εἰς Ἀθήνας ὁ πλουσιώτατος καὶ ἐπίσημος διὰ τὴν παιδείαν τοῦ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς, ὅστις εὐηργέτησε μεγάλως καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διότι οὗτος ἔκτισεν εἰς τὰς Ἀθήνας πολλὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς, μάλιστα δὲ τὸ Στάδιον καὶ θέατρον πολυτελέστατον, καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὡσαύτως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν πολλῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταστραφῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὁ Χριστιανισμὸς.

Ἐρ. Τί συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Ἄπ. Τότε ἀνεφάνη εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀληθινὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καὶ οἱ Ἕλληνες παρεδέχθησαν αὐτήν. Τοιουτοτρόπως δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς συνδέθη στενότερα μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἀνύψωσε πάλιν τὸν Ἑλληνισμὸν.

Ἐρ. Συντέλεσεν ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς διαδόσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ;

Ἄπ. Εἰς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἥτις τότε ἦτο παγκόσμιος γλῶσσα. Διότι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐλάλησαν καὶ ἔγραψαν εἰς αὐτήν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι.

Ἐρ. Ποίαν συμφορὰν ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς;

Ἄπ. Κατὰ τὸ 267 μ. Χρ. ἐλθόντες ἐκ Ῥωσίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι Γότθοι, οἵτινες ἐκυρίευσαν πολλὰς πόλεις καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτάς καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ μετὰ δύο ἔτη πάλιν ἦλθον κατὰ τῆς Ἑλλάδος οἱ Γότθοι, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν ἐπροξένησαν τόσας καταστροφάς.

Ἐρ. Ποίους διωγμοὺς ἔπαθεν ὁ Χριστιανισμὸς;

Ἄπ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηκολούθει νὰ διαδίδηται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πανταχοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ εἰδωλοάτραι ὀργιζόμενοι ἐπεχείρησαν φοβεροὺς διωγμοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν προστατευόμενοι ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Τότε ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ἀνάριθμοι Χριστιανοὶ εἰς διάφορα μέρη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα οὕτως ἔγειναν ὀλιγώτεροι μάρτυρες, διότι οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν ἀκόμη πολλοί.

Ἐρ. Ποῖος ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπροστάτευσε τὸν Χριστιανισμόν καὶ τοὺς Ἕλληνας;

Ἄπ. Τῷ 306 μ. Χρ. ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης *Κωνσταντῖνος* ὁ ἐπονομασθεὶς *μέγας*. Οὗτος ἐβαπτίσθη καὶ ἔγεινε χριστιανὸς καὶ ἐπροστάτευσε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του *Ἐλένην* ὡς ἁγίους. Ὁ αὐτὸς ἐπροστάτευσε καὶ ἐτίμησε πολὺ τοὺς Ἕλληνας.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἔργα τοῦ Κωνσταντίνου;

Ἄπ. Ὁ Κωνσταντῖνος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς τὸ *Βυζάντιον*, ὅπερ ἦτο πόλις ἑλληνικὴ καὶ ὕστερον ὠνομάσθη ἀπ' αὐτοῦ *Κωνσταντινούπολις*. Ἐκτίσσε δὲ καὶ τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἁγίας *Σοφίας* καὶ εὔρε μετὰ τῆς μητρὸς του τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρ. Πότε ἔγεινεν ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος;

Ἄπ. Διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς διαφοροὺς αἱρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐτάραττον τότε τὴν ἐκκλησίαν ὁ Κωνσταντῖνος συνεκάλεσε τῷ 325 μ. Χρ. ἐν *Νικαίᾳ* τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας* τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἣτις συνέταξε τὸ *Σύμβολον τῆς πίστεως* (Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν κτλ.)

Ἐρ. Ποῖοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἔζησαν τότε;

Ἄπ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζησαν καὶ οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.

Ἐρ. Ποῖος ἄλλος αὐτοκράτωρ ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα;

Ἄπ. Μετὰ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγεινεν ὁ ἀνεψιὸς του *Ἰουλιανός*, ὅστις ἐπονομάσθη *παραβάτης*, διότι ἀρνήθει τὸν χριστιανισμόν ἠθέλησε ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο ἀνφοδόμησε τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ ἐπροστάτευσε πολὺ τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, καὶ τοιοῦτα-

τρόπως ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ. Ποίας νέας συμφορὰς ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς.

Ἄπ. Σεισμὸς φοβερὸς κατὰ τὸ 375 μ. Χρ. κατέστρεψε τὰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ δὲ τὸ 395 μ. Χρ. οἱ βάρβαροι Γότθοι ἔχοντες βασιλέα τὸν διαβόητον Ἀλάριχον εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐλεηλάτησαν πᾶσαν τὴν χώραν καταστρέψαντες πολλὰς πόλεις αὐτῆς. Οἱ δὲ Βάνδαλοι ἤλθον ἐκ τῆς Ἀφρικῆς τῷ 466 π. Χρ., ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸ Ταίναρον ὑπὸ τῶν Μανιατῶν καὶ ἔπαθον μεγάλην ζημίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Βυζαντιακὸν κράτος.

Ἐρ. Ποίαν μεταβολὴν ἔπαθε τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος ;

Ἄπ. Ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου πᾶσα ἡ Ἀνατολὴ εἶχεν ἐξελληνισθῆ καὶ ὕστερον ἔτι μᾶλλον ἐξηπλώθη ὁ ἐλληνισμὸς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ· διότι ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ οἱ Ἕλληνες ἔγειναν τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς διάδοσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡστε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἦτο πραγματικῶς ἐλληνικὸν καὶ διὰ τοῦτο χωρισθὲν ἀπὸ τὸ ἄλλο ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπέτελεσεν ἰδιαιτέρον βασιλείον ἐλληνικόν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη *Βυζαντιακὸν* ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του Βυζάντιον.

Ἐρ. Ποῖοι εἶναι οἱ πρῶτοι σημαντικοὶ βασιλεῖς αὐτοῦ ;

Ἄπ. Ἐκ τῶν πρώτων βασιλέων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἀξιολογώτατος εἶναι ὁ Ἰουστινιανὸς Α' (τῷ 527), ὅστις διὰ τῶν περιφήμων στρατηγῶν αὐτοῦ *Βελισαρίου* καὶ *Ναρσή* κατενίκησε πάντας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κράτους καὶ κατέστησεν αὐτὸ ἰσχυρόν.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ;

Ἄπ. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξέδωκε νόμους σοφοὺς καὶ κατὰ διαταγὴν του ἔγεινε συλλογὴ ὄλων τῶν ῥωμαϊκῶν νόμων

καὶ διαταγμάτων, ἧτις μέχρι σήμερον εἶναι ἡ βᾶσις τῆς νομικῆς ἐπιστήμης.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει;

Ἄπ. Τότε συνέβη ἐν Κωνσταντινουπόλει φοβερὰ στάσις, ἧτις ἐκ τοῦ συνθήματος ὠνομάσθη τοῦ «Νίκα», καὶ οἱ πολῖται διηρέθησαν εἰς δύο κόμματα, τοὺς *Πρασίνους* καὶ τοὺς *Γαλαζίους*. Τὴν στάσιν ταύτην κατέπαυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ Βελισαρίου, ἀλλ' ἔγεινε σφαγὴ μεγάλη καὶ πυρκαϊὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἐρ. Τί ἄλλο ἔπραξεν ὁ Ἰουστινιανός;

Ἄπ. Ἀνωκοδόμησε μεγαλοπρεπέστατον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅστις σώζεται μέχρι σήμερον, διότι ὁ πρῶτος, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, εἶχε κατ' ἐπὶ τῆς στάσεως «Νίκα». Προσέτι δὲ μετέφερεν ἀπὸ τὴν Κίναν με-αξοσκόληκας καὶ εἰσήγαγε τὴν καλλιέργειαν τῆς μετάξης, ἧτις ὕστερον μετεδόθη καὶ εἰς τὴν ἄλλην Εὐρώπην.

Ἐρ. Ποῖος αὐτοκράτωρ ἀνεδείχθη ἀξιόλογος μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν;

Ἄπ. Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἄξιος λόγου αὐτοκράτωρ εἶναι ὁ Ἡράκλειος (610 μ.Χρ.), ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ ἐπολιόρησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὴν πολιτορκίαν ταύτην ἐποιήθη ἡ ἀκρολουθία τοῦ *Αἰαθίστου ὕμνου* (τῆ ὑπερμάχῳ κτλ., καὶ οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας).

Ἐρ. Ποῖα τὰ κατορθώματα τοῦ Ἡρακλείου;

Ἄπ. Ὁ Ἡράκλειος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὸν τίμιον Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι κυριεύσαντες τὴν Ἱερουσαλὴμ εἶχον ἀρπάσει. Ὁ Ἡράκλειος λοιπὸν ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνύψωσε τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ μετὰ μεγάλης πομπῆς τῇ 14 Σεπτεμβρίου καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη εορτάζεται μέχρι σήμερον.

Ἐρ. Ὅποιος ἦτο Λέων ὁ Ἰσαυρος ;

Ἄπ. Λέων ὁ Ἰσαυρος ἔγεινεν αὐτοκράτωρ τῷ 717 μ. Χ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου οἱ Ἀραβες ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ ἐπολιόρησαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὸν στόλον αὐτῶν κατέκαυσαν διὰ τοῦ λεγομένου ὕγρου ἢ Ἑλληνικοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον ἔκαιεν καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἐρ. Ποῖα κακὰ ἐπροξένησεν ὁ Λέων ;

Ἄπ. Ὁ Λέων ἀπηγόρευσε τὴν λατρείαν τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὴν διαταγὴν του, ἐκ τούτου συνέβησαν διωγμοὶ καὶ ταραχαὶ εἰς τὸ κράτος. Μετὰ δὲ τὸν Λέοντα καὶ ἄλλοι βασιλεῖς ὑπῆρξαν εἰκονομάχοι, ἕωσοῦ ἡ βασίλισσα Εἰρήνη συνεκρότησεν ἐν Νικαίᾳ τῷ 787 μ. Χ. τὴν ἑβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἣτις ἀποκατέστησε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ἀλλὰ τὴν αἴρεσιν ταύτην τῶν εἰκονομάχων ἡ βασίλισσα Θεοδώρα κατὰ τὸ 842 μ. Χρ. κατώρθωσε νὰ καταπαύσῃ ἐντελῶς.

Ἐρ. Ποῖοι βάρβαροι εἰσέβαλον καὶ κατώκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ;

Ἄπ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πολλοὶ βάρβαροι, Βούλγαροι καὶ Σλαῦοι, εἰσέβαλον εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι κατέλαβον τὸ βορειότερον μέρος τῆς Θράκης, τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερον ὀνομάζεται ἀπ' αὐτῶν Βουλγαρία· οἱ δὲ Σλαῦοι ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, συνεχωνεύθησαν μὲ αὐτοὺς καὶ ἔπαυσαν νὰ ἀποτελῶσιν ἴδιον ἔθνος.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος γνήσιος Ἕλλην αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ;

Ἄπ. Ὁ πρῶτος γνήσιος Ἕλλην αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι Βασίλειος ὁ Μακεδῶν, ὅστις ἐβασί-

λευσε τῷ 867 μ. Χρ., καὶ αὐτὸς πρῶτος κατέστησε τὴν ἑλληνικὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς κυβερνήσεως, ἐνῶ ἕως τότε ἦτο ἡ λατινική.

Ἐρ. Πότε ἔγινεν ὁ χωρισμὸς τῆς δυτικῆς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας;

Ἀπ. Ἐπὶ Φωτίου τοῦ σοφοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (886 μ. Χρ.) ἤρχισε διχόνοια μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Πάπα Ῥώμης, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐχωρίσθη ἡ δυτικὴ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔγινε τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἐρ. Ποῖα κακὰ ἐπροξένησαν αἱ σταυροφορίαι εἰς τὸ βυζαντιανὸν κράτος;

Ἀπ. Αἱ ἐκστρατεῖαι τῶν χριστιανικῶν ἔθνων τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν μουσουλμάνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἁγίων τόπων, αἵτινες λέγονται σταυροφορίαι, ἐπροξένησαν πολλὰ κακὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1204 οἱ σταυροφόροι, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον *Φράγκους* ἢ *Λατίνους*, καὶ ἀνηγόρευσαν εἰς αὐτὴν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Βαλδουῖνον.

Ἐρ. Ποῖα ἑλληνικὰ βασίλεια διετηρήθησαν;

Ἀπ. Οἱ Φράγκοι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπέταξαν τὸ μεγαλειότερον μέρος τοῦ κράτους. Μόνον εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διετηρήθησαν ἑλληνικὰ βασίλεια.

Ἐρ. Τίνες ἦσαν ἡγεμόνες τῶν βυζαντινῶν τούτων;

Ἀπ. Εἰς μὲν τὴν Ἡπειρον ἡγεμὼν ἦτο ὁ *Μιχαὴλ Κομνηνός*, εἰς δὲ τὴν Τραπεζοῦντα ἦτο ὁ *Ἀλέξιος Κομνηνός* καὶ εἰς τὴν Νίκαιαν ὁ *Θεόδωρος Λάσκαρις*, ὅστις ἦτο ἀνὴρ ἕξοχος διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἰκανότητά του, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ ἦτο ἐπισημότερον τῶν ἄλλων.

Ἐρ. Πόσον χρόνον διετηρήθη τὸ Φραγκικὸν κράτος ἐν Κωνσταντινουπόλει;

Ἀπ. Ὀλίγον χρόνον ἔμειναν οἱ Φράγκοι ἄρχοντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος βασιλεὺς τοῦ ἐν Νικαίᾳ διατηρηθέντος ἑλληνικοῦ κράτους ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261 μ. Χρ. καὶ ἐδίωξε τοὺς Φράγκους.

Ἐρ. Ἠλευθερώθη τότε ὀλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν κράτος;

Ἀπ. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος δὲν ἠδυνήθη τότε νὰ ἐλευθερωθῆ ὀλόκληρον ἀπὸ τοὺς Φράγκους· διότι τὸ περισσότερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θήβαι, ἡ Εὐβοία καὶ αἱ περισσότεραι νῆσοι ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν καὶ μικρῶν τινῶν φράγκων ἡγεμόνων.

Ἐρ. Ποῖοι νέοι ἐχθροὶ ἀνεφάνησαν τότε;

Ἀπ. Νέοι ἐχθροὶ φοβερῶτατοι ἀνεφάνησαν τότε οἱ Τούρκοι καταγόμενοι ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἀσίας, οἵτινες κατέκτησαν πολλὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας καὶ ἔφθασαν μέχρις αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐρ. Ποῖος ἀντίστη ἡρωϊκῶς εἰς τοὺς Τούρκους;

Ἀπ. Μόνος ὁ ἥρωας *Γεώργιος Καστριώτης*, ὁ ἐπονομαζόμενος ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων *Σκενδέρμπεϋς* ἦτοι *Ἀλέξανδρος ἡγεμὼν*, ἐν Ἠπείρῳ ἀντίστη ἡρωϊκώτατα κατὰ τῶν Τούρκων κατανικήσας πολλάκις τοὺς φοβεροὺς στρατοὺς αὐτῶν.

Ἐρ. Πότε ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις;

Ἀπ. Δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ ἡ ὀλεθρία ἡμέρα, καθ' ἣν ἐμελλε νὰ πέσῃ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Διότι ὁ Σουλτάνος Μωαμέθ Β' ἐπολιορκήσεν αὐτὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μὲ στρατὸν 300,000 καὶ 400 πλοῖα, καὶ τὴν ἐκυρίευσεν τῇ 29 τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1453 μ. Χ.

Ἐρ. Τί ἀπέβηκεν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις;

Ἀπ. Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν γενναιώτατα κατὰ τῶν

Τούρκων καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφρονεῦθη γενναίως μαχόμενος. Ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἔγεινε πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας μετεβλήθη εἰς τζαμίον. Τὸ δὲ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν εἰς τὴν σκληρὰν τῶν Τούρκων δουλείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

Ἐρ. Πῶς ἐφέροντο οἱ Τούρκοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας;

Ἀπ. Οἱ Τούρκοι ἦσαν ἔθνος ἄγριον καὶ βάρβαρον καὶ πολυειδῶς ἐτυράνουν τοὺς Ἕλληνας, οὔτινες δὲν εἶχον ἀσφάλειαν οὔτε τῆς ζωῆς οὔτε τῆς ἰδιοκτησίας των. Ἐκτὸς δὲ τῶν ὑπερόγκων φόρων ἐπλήρονον καὶ φόρον κεφαλικόν, τὸ *χαράτσιον*, διὰ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ ζήσωσιν ἐπὶ ἓν ἔτος.

Ἐρ. Πῶς ἐσχηματίζετο τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων;

Ἀπ. Οἱ Τούρκοι ἤρπαζον τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα ἀνέτρεφον εἰς τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐσχημάτιζον τὸ τάγμα τῶν *Γενιτσάρων*, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατέστη φοβερῶτατον. Ὁ ἀπάνθρωπος οὗτος φόρος ἐλέγετο *παιδομάζωμα*.

Ἐρ. Ποῖον μέγαν κίνδυνον διέτρεξε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος;

Ἀπ. Ὁ αἰμοβόρος Σουλτὰν Σελῖμ Α' (1512—1520) ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλη ὅλας τὰς ἐκκλησίας εἰς τζαμίαι καὶ νὰ φονεύσῃ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ὅσοι δὲν ἤθελον νὰ γείνωσι μωαμεθανοί. Εὐτυχῶς ὅμως δύο φρόνιμοι ὑπουργοὶ τοῦ Σουλτάνου ἔσωσαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος πείσαντες αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ γνώμην.

Ἐρ. Ἀπὸ τί ἄλλο ἔπασχον οἱ Ἕλληνες;

Ἀπ. Ὅταν οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινού-

πολιν, πολλές ελληνικὰς χώρας εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν των οἱ Βενετοὶ καὶ ἄλλοι Φράγκοι. Ἔνεκα τούτων λοιπὸν μεταξὺ Τούρκων καὶ Φράγκων συχνοὶ ἐγένοντο πόλεμοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες ἔπασχον τὰ πάνδεινα.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ τύχη τῶν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν;

Ἄπ. Πολλάκις τὰς ἐλληνικὰς ἐπαρχίας ἐκυρίευσαν ἀπὸ τοὺς Φράγκους οἱ Τούρκοι καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους πάλιν οἱ Φράγκοι. Ἐπὶ τέλους ὁμως πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν μέχρι τοῦ 1821, ὅτε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἠλευθερώθησαν.

Ἐρ. Τί ἔσωσεν ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἐκείνῃ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος;

Ἄπ. Ἡ θρησκεία ἔσωσε τότε τὸ Ἕλληνικὸν ἔθνος, διότι εἶχον πίστιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἀφοσίωσιν εἰς αὐτήν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσάν των καὶ τὴν ἐθνικὴν των ὑπαρξίν.

Ἐρ. Πῶς ἐδιοικοῦντο αἱ ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι;

Ἄπ. Ὁ πατριάρχης ἦτο ἀνώτατος οὐ μόνον πνευματικὸς ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἔθνους. Τὰ δὲ χωρία καὶ αἱ ἐπαρχίαι τῶν Ἑλλήνων ἐδιοικοῦντο ἀπὸ προεστῶτας καὶ ἄρχοντας Ἕλληνας, οἵτινες ἐπροστάτευον τοὺς συμπατριώτας των ἀπὸ τὰς καταπιέσεις τῶν Τούρκων.

Ἐρ. Ποῖαι χῶραι διετήρησαν ἀνεξαρτησίαν τινὰ;

Ἄπ. Οἱ Τούρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καθυποτάξωσιν ἐντελῶς τὴν Μάνην τῆς Πελοποννήσου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέτρεψαν εἰς αὐτήν νὰ ἔχη ἴδιον ἡγεμόνα ὑποτελεῖ εἰς τὴν Τουρκίαν.

Ἐρ. Ποῖοι ἄλλοι διετήρησαν ἀνεξαρτησίαν;

Ἄπ. Οἱ κάτοικοι τοῦ ὄρους Ὀλύμπου καὶ τῶν Ἀγράφων δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους. Διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς προνόμια καὶ διώ-

ρισαν αὐτοὺς νὰ φυλάττωσι στρατιωτικῶς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. Καὶ τοιοιτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν τὰ τάγματα τῶν Ἀρματωλῶν, οἵτινες ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς Τούρκους πασσάδες.

Ἐρ. Ποῖοι ἔμειναν ἐλεύθεροι;

Ἄπ. Πολλοὶ τῶν γενναίων ἐκείνων ὄρεινῶν δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπολέμουν πάντοτε τοὺς Τούρκους. Οὗτοι ὀνομάζοντο Κλέπται καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν, ἀλλ' ἐσήμαινε καλλιπάρια ἤτοι γενναίους ἀνδρας. Τὰ δὲ κλέφτικα τραγούδια εἶναι ὠραϊότατα καὶ θαυμάζονται ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

Ἐρ. Τί ἄλλο συνετέλεσεν εἰς σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους;

Ἄπ. Ἡ παιδεία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἔρωτα οἱ Ἕλληνες, συνετέλεσε πολὺ εἰς σωτηρίαν τοῦ ἔθνους. Διότι οἱ Ἕλληνες, διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς εὐφυΐας των κατώρθωσαν νὰ λάβωσι μεγάλα ἀξιώματα εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ πολλάκις ἔσωσαν τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῆς ἐπιρρόης, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τοὺς Τούρκους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1769 καὶ τὰ μετ' αὐτήν.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ πρώτη ἐπανάστασις;

Ἄπ. Ἡ αὐξήσις καὶ διάδοσις τῆς παιδείας εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐγέννησεν εἰς αὐτοὺς τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας. Διὰ τοῦτο παρακινούμενοι ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, οἵτινες εἶχον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐπανεστάτησαν τῷ 1769 μ. Χ. ἐλπίζοντες τοιοιτοτρόπως ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἐρ. Πῶς ὑπεκίνησαν οἱ Ῥῶσσοι τὴν ἐπανάστασιν;

Ἄπ. Οἱ Ῥῶσσοι ἔστειλαν ἀπόστολον εἰς τὴν Μάνην, ὅστις συνενοήθη μὲ τοὺς ἐπισημοτέρους κατοίκους αὐτῆς καὶ μὲ τὸν προεστώτα τῆς Μεσσηνίας *Μπενάκη*, οἵτινες ὑπεσχέθησαν ὅτι θέλουσιν ἐπαναστατήσαι, ἂν οἱ Ῥῶσσοι στείλωσιν εἰς αὐτοὺς πλοῖα καὶ ὄπλα.

Ἐρ. Ποίαν συνδρομὴν ἔδωκαν εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ Ῥῶσσοι;

Ἄπ. Τῷ 1769 μ.Χ. ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας *Αἰκατερίνη* ἢ Β' ἔστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸν Θεόδωρον Ὀρλώφ μὲ ἐξ πλοῖα, τὰ ὅποια ὅταν εἶδον οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἤρχισαν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Ὑστερον δὲ ἦλθε καὶ ὁ Ἀλέξιος Ὀρλώφ, ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου, μὲ ἄλλα πλοῖα καὶ πολεμφοῦδια, ὅστις ἔγεινεν ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐρ. Τί συνέβη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην;

Ἄπ. Οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τὴν Σπάρτην καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Κορώνην καὶ τὴν Τρίπολιν. Οἱ δὲ Τούρκοι ἔστειλαν εἰς τὴν Πελοπόννησον πολλὰς χιλιάδας Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐνωθέντες μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἐκυρίευσαν τὰς Πάτρας, τῶν ὁποίων τοὺς κατοίκους ἔσφαξαν, καὶ διέλυσαν τὴν πολιορκίαν τῶν ἄλλων πόλεων.

Ἐρ. Ποῖον τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης;

Ἄπ. Ὁ Ἀλέξιος Ὀρλώφ βλέπων ὅτι ἀπέτυχεν ἡ ἐπανάστασις αὐτῆ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ στόλου του ἀφήσας τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀγρίως ἐξεδικήθησαν αὐτούς.

Ἐρ. Ποῖος ἀρματωλὸς ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπανάστασιν;

Ἄπ. Ὁ ὄνομαστὸς ἀρματωλὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Ἀνδρῶντος ἄμα ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔτρεξεν εὐθύς, ἵνα συμπολεμήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἦλθεν ἀργά, καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὰ ὄρη του προσεβλήθη ὑπὸ πολλῶν χιλιάδων

Τούρκων, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσεν. Ἔσπερον δὲ τῷ 1792 ἀπερχόμενος εἰς Ῥωσσίαν συνελήφθη ἐν Βενετία καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες τὸν ἐφάνευσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐρ. Τί ἔπαθον τότε οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Ὅλαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι ἔπαθον ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ πάνθεινα, πρὸ πάντων ὅμως ἡ Πελοπόννησος· διότι οἱ Ἄλβανοὶ ἐλεηλάτησαν τὸν τόπον καὶ ἐτυράνουν τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔλαβον παρὰ τῶν Τούρκων τοὺς μισθοὺς των, δὲν ἤθελον ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ κατενίκησαν δύο πασσάδες, οἵτινες ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῶν.

Ἐρ. Πῶς ἐξωλοθρεύθησαν οἱ Ἄλβανοί;

Ἄπ. Οἱ Τούρκοι ἵνα καταστρέψωσι τοὺς Ἄλβανούς, προσεκάλεσαν τοὺς ὄρεινους Ἕλληνας κλέπτας, οἵτινες προθύμως συνέδραμον τοὺς Τούρκους. Νικήσαντες δὲ ἐξωλοθρεύσαν ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς Ἄλβανούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἐσώθησαν. Ἐκ τῶν κλεπτῶν διέπρεψαν τότε οἱ δύο Κολοκοτρωναῖοι Ἀναγνώστης καὶ Κωνσταντῖνος, ὁ πατήρ τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρῶνη.

Ἐρ. Ποῖον κίνημα ἔγεινεν ὕστερον;

Ἄπ. Ὁ Λάμπρος Κατσώνης Λεβαδείτης, ὅστις εἶχε λάθει μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ὤπλισε τῷ 1790 εἰς Τεργέστην δώδεκα πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων κατεπολέμει καὶ κατεδίωκε τὰ τουρκικὰ πλοῖα. Ἐπὶ τέλος ὅμως νικηθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων πλησίον τῆς Ἀνδρόρου ἔφυγε καὶ ἐσώθη εἰς τὴν Μάνην.

Ἐρ. Ποῖοι ἄλλοι ἔδειξαν ἡρωϊσμὸν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἄπ. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου ἐν Ἠπείρῳ ἔζων ἐλεύθεροι. Ἀλλὰ τῷ 1789 ὁ αἰμοβόρος σατράπης τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ Πασσᾶς ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ τὸ

Σούλι, ἀλλ' ἐνικήθη ὑπὸ τῶν ἀνδρείων Σουλιωτῶν πολλάκις. Ἐπὶ τέλους ὅμως τῷ 1803 ἠναγκάσθησαν οἱ Σουλιῶται νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ ν' ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως ὅπου ἤθελον· ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παρέβη τὰς ὑποσχέσεις του καὶ ἐφόνευσε δι' ἀπιστίας πολλοὺς τῶν ἡρώων ἐκείνων ἀναχωροῦντας· οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς Πάργαν καὶ Ἐπτάνησον.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Προπαρασκευή τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἐρ. Τί σκοπὸν συνέλαβεν ὁ Ῥήγας ὁ Φεραῖος.

Ἄπ. Ῥήγας ὁ Φεραῖος συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ κινήσῃ γενικὴν ἐπανάστασιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους. Πρὸς τοῦτο δὲ ἤρχισε νὰ συνεννοῆται μετὰ διαφόρων ἐπισήμων ἑμογενῶν καὶ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου τῆς Γαλλίας. Ἐφρόντισε δὲ νὰ ἐξάψῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ πατριωτικῶν ποιημάτων.

Ἐρ. Πόσα ἦτο ἡ τύχη τοῦ Ῥήγα ;

Ἄπ. Τῷ 1797 κατέβη ὁ Ῥήγας ἀπὸ Βιέννης εἰς Γεργέστην διὰ νὰ μεταβῇ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Βενετίαν καὶ συνεννοηθῇ καὶ προσωπικῶς μετὰ τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἐκεῖ συνελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες τὸν ἐφόνευσαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν του ὥραν εἶπε τοὺς ἀξίους μνημῆς λόγους τούτους «*Ἔτσι πεθαίνουρ τὰ παλληκάρια· ἀρκετὸν σπόρον ἐσκόρπισα· ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπὸν*».

Ἐρ. Ποῖος ἄλλος λόγιος συνήργησεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους;

Ἀπ. Μετὰ ταῦτα ἐπαρουσιάσθη ἄλλος ἀπόστολος τῆς ἀνασιάσεως τοῦ ἔθνους ὁ Χῖος Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὅστις ἐκήρυξε διὰ τῶν σοφῶν συγγραμμάτων του ὅτι εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ μένη εἰς τὴν δουλείαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ διὰ διαφόρων ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους τότε Ἑλληνας ἐσυμβούλευε τὰ συμφέροντα εἰς τὴν πατρίδα.

Ἐρ. Τί συνετέλεσεν εἰς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως;

Ἀπ. Οἱ ναυτικοὶ τῶν νήσων Ἰθάρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν ἀπέκτησαν πολὺ ναυτικὸν καὶ εἶχον μέγα ἐμπόριον. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις προσεβάλλοντο ἀπὸ τοὺς πειρατὰς τῆς Ἀλγερίας, ἠναγκάζοντο νὰ ὀπλιζῶσι τὰ πλοῖά των ὡς πολεμικὰ καὶ νὰ πολεμῶσι κατὰ τῶν πειρατῶν. Διὰ ταῦτα εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἔχοντες μέγα ναυτικὸν καὶ πλοῦτον καὶ γυμνασμένοι ἄριστα εἰς τὰς ναυμαχίας.

Ἐρ. Πῶς διωργανώθη ἡ ἐπανάστασις;

Ἀπ. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθέρωσεως τοῦ ἔθνους εἶχεν ἤδη ὀριμάσει καὶ πρὸς τοῦτο συνεστάθη τῷ 1814 ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ῥωσσίας ἑταιρία ἐξ Ἑλλήνων, ἣτις ὠνομάσθη Ἑταιρία τῶν Φιλικῶν καὶ εἶχε σκοπὸν νὰ κινήσῃ γενικὴν τοῦ ἔθνους ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἐρ. Πῶς ἐνήργησεν ἡ ἑταιρία;

Ἀπ. Οἱ ἑταῖροι τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας διεσπάρησαν πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον Ἕλληνες καὶ διέσπειραν τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως λέγοντες, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἑταιρίας εἶναι ἄγνωστος καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐδίδον ὑπόνοιαν ὅτι ὑπάρχει τις ὑψηλότερα δύναμις, ἢ Ῥωσσία ὅπως ἐπίστευον τότε πάντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἀρχὴ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐρ. Ποῖος ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως;

Ἄπ. Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἀνηγορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, στρατηγὸς ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ ὑπασπιστῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὅστις εἰς μάχην τινὰ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Γάλλων πολεμήσας ἀνδρείως ἔχασε τὴν δεξιὰν χεῖρα.

Ἐρ. Πότε καὶ ποῦ ἔγεινε τὸ πρῶτον κίνημα;

Ἄπ. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης συνεννοηθεὶς μεθ' ὄλων τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος εἰσέβηκεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1821 μ. Χ. εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ ὑψωσε τὴν ἱεράν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐρ. Ποίαν ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐπανάστασις;

Ἄπ. Ἡ ἐπανάστασις ἐν Μολδοβλαχίᾳ δὲν ἐπέτυχεν· διότι οἱ ἐντόπιοι ἀντέπραξαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι. Ἐπολέμησαν ὁμοῦ γενναίως κατὰ τῶν πολυαριθμῶν Τούρκων καὶ μάλιστα ὁ Ἱερὸς Λόχος, ὅστις συγκροτούμενος ὅλος ἐξ εὐγενῶν καὶ λογίων νέων κατεστράφη σχεδὸν ὀλόκληρος εἰς τὴν ἐν Δραγατσανίῳ μάχην.

Ἐρ. Ποία ἡ τύχη τοῦ Ὑψηλάντου;

Ἄπ. Ὁ Ὑψηλάντης καταβληθεὶς ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αὐστροίαν, ὅπου συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Ἐμείνει δ' ἐν τῇ φυλακῇ ἐξ ἔτη μέχρι τοῦ 1827 ὅτε ἀπελύθη· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1828 καὶ δὲν ἐπέζησε νὰ ἴδῃ τελειούμενον τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἤρχισεν.

Ἐρ. Πῶς ἐτελείωσε τὸ κίνημα τῆς Μολδοβλαχίας;

Ἄπ. Οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες, οἵτινες ἔμειναν, ἀφοῦ ὑπεχώρησεν ὁ Ὑψηλάντης, ἐξηκολούθησαν νὰ πολεμῶσι μὲ πολ-

λὴν ἀνδρείαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφρονεύθησαν σχεδὸν ὅλοι εἰς δύο ἐνδόξους μάχας εἰς τὸ Σκουλέριον καὶ εἰς τὴν Σέκκαρ.

Ἐρ. Ποίαν ἔκτασιν ἔλαβεν ἡ ἐπανάστασις ;

Ἄπ. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅλος ὁ λαὸς μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821 ὁ Γερμανός, ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν τῶν Καλαβρύτων. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐξηπλώθη τάχιστα εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας.

Ἐρ. Τί συνέβη ἐν Κωνσταντινουπόλει ;

Ἄπ. Οἱ Τοῦρκοι μαθόντες τὴν ἐπανάστασιν ἐτρόμαξαν, διότι ἐφοβοῦντο ὅτι καὶ ἡ Ῥωσσία θὰ κηρύξῃ πόλεμον κατ' αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν συνωμοσία τολμηρῶν τινῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον σκοπὸν νὰ καύσωσι τὸν ναύσταθμον, νὰ φονεύσωσι τὸν Σουλτάνον καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσιν ὅλους τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνωμοσίας ταύτης ;

Ἄπ. Δι' ὅλα ταῦτα ἐξαγριωθέντες οἱ Τοῦρκοι ἐπεχείρησαν νὰ ἐξολοθρεύσωσι σφάζοντας ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπίσημοι καὶ πλούσιοι Ἑλληνες ἐφρονεύθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἀδριανούπολιν, Θεσσαλονίκην, Σμύρνην καὶ ἄλλαχοῦ.

Ἐρ. Τί ἔπαθεν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ;

Ἄπ. Ἀνήμερα τὸ Πάσχα συνέλαβον οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐνάρητον καὶ σεβάσμιον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' καὶ ἀπηγχόμισαν αὐτὸν μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀρχιερέων. Τὸ δὲ σῶμά του παρέδωκαν εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἔσυρον ὑβρίζοντες αὐτὸ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως και ἐπὶ τέλους τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλοί οἱ Ἕλληνες ἀνεῦρον αὐτὸ και τὸ μετέφερον εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐνεταφιάσθη μεγαλοπρεπέστατα. Ἐκεῖθεν δὲ τὸ 1873 μετεκομίσθη εἰς Ἀθήνας.

Ἐρ. Τί ἐβοήθησε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς;

Ἄπ. Πολὺ συνετέλεσεν εἰς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατ' ἀρχάς ἀφ' ἐνός μὲν ἡ ἐπανάστασις τῆς Μολδοβλαχίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ αἱ διαμαρτυρήσεις τῆς Ῥωσσίας και αἱ μεταξὺ αὐτῆς και τῆς Τουρκίας περιπλοκαί. Ἐπειτα δὲ και ἡ κατὰ τὸ 1820 ἀποστασία τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ πασσᾶ ἡγεμόνος τῆς Ἡπείρου κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Δι' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδύνατο ἡ Τουρκία νὰ στείλῃ μεγάλας δυνάμεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἵνα πνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὰ συμβάντα τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐπανάστασεως (1821).

Ἐρ. Τί συνέβη εὐθὺς ἀφοῦ ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις;

Ἄπ. Ἐμα ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ και οἱ Τοῦρκοι, ἐπειδὴ ἦσαν ὀλίγοι ἕνεκα τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ πολέμου, ἐκλείσθησαν εἰς τὰ φρούρια, πολλὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἐπολιορκήσαν οἱ Ἕλληνες ἀνακηρύξαντες ἀρχιστράτηγον τὸν ἡγεμόνα τῆς Μάνης *Πέτρον Μαυρομιχάλην*. Ὡστε ὅλη σχεδὸν ἡ χώρα ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐρ. Ποία ἦτον ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων νίκη;

Ἄπ. Εὐθὺς ἅμα ἔμαθον τὴν ἐπανάστασιν οἱ Τοῦρκοι ἔστειλαν ἱκανὰς δυνάμεις πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς. Καὶ τῷ ὄντι ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ ἡ ἐπανάστασις, διότι

οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀκόμη ἀγύμναστοι καὶ δὲν εἶχον τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος. Ἄλλ' ἡ πρώτη λαμπρὰ νίκη, τὴν ὀποῖαν ἐκέρδισαν εἰς τὸ *Βαλτέτσιον*, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς θάρρος, διὰ τοῦ ὀποίου ὕστερον ἐξετέλεσαν πολλὰ θαυμαστά καὶ λαμπρὰ ἔργα.

Ἐρ. Διατί κατέλαβον οἱ Ἕλληνες τὸ Βαλτέτσι;

Ἄπ. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοδώρου *Κολοκοτρώνη* οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν νὰ πολιορκήσωσι τὴν Τρίπολιν, ἥτις ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Διὰ τοῦτο κατέλαβον διαφόρους θέσεις κύκλῳ αὐτῆς καὶ μάλιστα τὸ Βαλτέτσι, ὅπου συνεκεντρώθησαν 845 ἄνδρες ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην.

Ἐρ. Πῶς ἔγινεν ἡ μάχη αὕτη;

Ἄπ. Ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς Πελοποννήσου Μουσταφᾶς ἐξεκίνησεν ἐκ Τριπόλεως μετὰ στρατοῦ 8000 κατὰ τοῦ Βαλτετσίου. Τότε ἤρχισε μάχη φοβερά, ἥτις διήρκεσε δύο ἡμέρας. Ὅτε δὲ ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ὁ Θεόδωρος *Κολοκοτρώνης*, ἐνίκησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους κυριεύσαντες καὶ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν.

Ἐρ. Ποῖαν ἄλλην νίκη ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες.

Ἄπ. Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ Μουσταφᾶς προσέβαλε μετὰ 8000 στρατοῦ τὰ Δολιανά, ὅπου ἦτο ὀχυρωμένος ὁ *Νικήτας Σταματέλος* μετὰ 200 ἄνδρας καὶ ἀντέστη ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἐπὶ τέλους ἦλθεν εἰς αὐτὸν βοήθεια ἀπὸ τὰ Βρέσθαινα καὶ τότε ἐνίκησε καθ' ὀλοκληρίαν τοὺς Τούρκους. Τότε ὠνομάσθη ὁ *Νικήτας Τουρκοφάγος*.

Ἐρ. Ποῖας δυνάμεις εἶχον οἱ Ἕλληνες κατὰ θάλασσαν;

Ἄπ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα αἱ τρεῖς νῆσοι, ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά, εἶχον ἀρκετὰ πλοῖα ἐμπορικά καὶ ναύτας ἀρκετὰ γυμνασμένους, διότι συχνάκις ἤναγκάζοντο νὰ πολεμῶσι τὰξειδεύοντες κατὰ τῶν Ἀλγερίνων πειρατῶν. Ἀλλὰ τὰ πλοῖα

των ἦσαν μικρά καὶ ἀδύνατα, ἐνῶ οἱ Τούρκοι εἶχον στόλον φοβερόν. Διὰ τῆς ἀνδρείας των ὅμως, τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ πειθαρχίας των καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ των οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ κατώρθωσαν ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐθαύμασεν ὅλος ὁ κόσμος.

Ἐρ. Ποῖον ἦτο τὸ πρῶτον κατώρθωμα τῶν ναυτικῶν μας;

Ἄπ. Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1821 ἐν μέρος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐξεκίνησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ὑποτάξῃ τὰς νήσους, αἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσει. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπαντήσας δίκροτον Τουρκικὸν εἰς Ἐρεσσὸν τῆς Μυτιλήνης ἔκαυσεν αὐτὸ διὰ πυρπολικῶν, τὸ ὁποῖον διεύθυνεν ὁ Ψαριανὸς *Παπανικολῆς*. Τὸ κατώρθωμα τοῦτο τοὺς μὲν Ἕλληνας ἐνεθάρρυνε, τοὺς δὲ Τούρκους κατετρόμαξε τόσον, ὥστε ὁ στόλος αὐτῶν ἅμα εἶδε τὸν ἑλληνικόν, καὶ εὐθὺς ἔφυγεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἐρ. Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνης;

Ἄπ. Ὁ Ὁμέρ Βριώνης καὶ ὁ Μεχμέτ πασσᾶς ἤλθον ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα μετὰ 9000 στρατοῦ, ἵνα καταβάλωσι τὴν ἐπαναστάσιν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Τότε ὁ *Ἀθανάσιος Διάκος* κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ *Ἀλαμάναν* πλησίον τῶν Θερμοπουλῶν. Ὁ Διάκος ἐπολέμησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἥρωας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους συνελήφθη ζῶν καὶ ἐθανατώθη σουβλισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἐρ. Ποῦς εἶναι ὁ ἥρωας τῆς Γραβιάς;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἐφρονεύθη ὁ Διάκος, οἱ Τούρκοι διέβησαν τὰς Θερμοπύλας καὶ ἤρχοντο πρὸς τὴν Ἀμφισσάν. Τότε ὁ Ὀδυσσεὺς *Ἀνδρίτσου* ὠχυρώθη εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς μετὰ 120 παλληκαριῶν, ἵνα τοὺς ἐμποδίσῃ. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπολέμησεν ὁ Ὀδυσσεὺς κατὰ τοῦ Ὁμέρ Βριώνη, τὴν δὲ νύκτα, ἐπειδὴ πλέον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνωσιν εἰς τὸ χάνι ἐκεῖνο, ἐξῆλθον ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐσώθησαν ἀπολέσαντες 6 μόνον ἄνδρας, ἐνῶ ἐφόνευσαν 300 Τούρκους καὶ ἐπλήγωσαν διπλάσιους.

Ἐρ. Πῶς ἦλθεν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης;

Ἄπ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1821 ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὡς πληρεξούσιος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου καὶ ἀνηγορεύθη ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἦτο ἀνὴρ ἀτρόμητος καὶ φιλόπατρις καὶ ἠγωνίσθη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἐπιδείξας πολλὴν ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν καὶ ἀρετὴν.

Ἐρ. Ποῖα φρούρια ἐκυρίευσαν οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρεδόθη εἰς τοὺς πολιορκοῦντας Ἕλληνας ἡ Μονεμβασιά καὶ ἡ Πύλος. Τότε δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπέστησαν ὅλην τὴν προσοχὴν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν 23 Σεπτεμβρίου. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐκυρίευσαν καὶ τὸν Ἀκροκόρινθον.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις;

Ἄπ. Περί τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1821 συνῆλθεν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἡ πρώτη Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἔγεινεν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ἡ συνέλευσις αὕτη ἐψήφισε τὸ πρῶτον προσωρινὸν πολίτευμα τοῦ ἔθνους.

Ἐρ. Ὅποιον ἦτο τὸ πολίτευμα τοῦτο;

Ἄπ. Διὰ τοῦ πολιτεύματος τούτου συνεστάθη ἐν Βουλευτικῶν συνέδριον, ἵνα σκέπτηται περὶ τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ ἔθνους, ἐν Ἐκτελεστικῶν συνέδριον, ἵνα ἐκτελῆ τὰς ἀποφάσεις τοῦ βουλευτικοῦ, καὶ ἐν ὑπουργικῶν συμβούλιον, ἵνα βοηθῆ τὸ ἐκτελεστικόν. Πρόεδρος τοῦ μὲν βουλευτικοῦ διωρίσθη ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, τοῦ δὲ ἐκτελεστικοῦ ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, τοῦ δὲ ὑπουργικῶν συμβουλίου ὁ Θεόδωρος Νέγρης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ συμβάντα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς
ἐπαναστάσεως (1822).

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ πρώτη ναυμαχία μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων;

Ἄπ. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀνεχώρησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου ἦλθεν εἰς Πάτρας· μετ' ὀλίγον δὲ ἔφθασε καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, τοῦ ὁποίου ναύαρχος ἦτο ὁ μέγας Ἀρδρέας Μιαούλης Ὑδραῖος. Ὁ Μιαούλης ἐφόρμησε κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου μετὰ τόσης ὀρμῆς, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἐρ. Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς Χίου;

Ἄπ. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους τούτου ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Χίος τῇ συνδρομῇ τῶν Σαμίων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ τουρκικὸς στόλος καὶ ἀπέβησε στρατόν, ὅστις κατέστρεψεν ἅπασαν τὴν νῆσον καὶ ἔκαμε φοβεράν σφαγὴν τῶν κατοίκων.

Ἐρ. Πῶς ἐξεδικήθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου;

Ἄπ. Ὁ ἀθάνατος ἥρως Κωνσταντῖνος Καδάρης Ψαριανὸς ἐλθὼν διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Χίον ἔκαυσε διὰ πυρπολικοῦ τὴν ναυαρχίδα καὶ 2000 περίπου Τούρκους συνηγμένους εἰς αὐτήν, ἵνα ἐορτάσωσι τὸ Βαϊράμιον. Ὁ δὲ τοῦρκος ναύαρχος πληγωθεὶς ἀπέθανεν εἰς Χίον.

Ἐρ. Τί ἄλλα κατάρθωσαν τότε οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Οἱ Ἕλληνες ἔγειναν κύριοι τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν ἐπολιορκήσαν στενωῶς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας μῆνας.

Ἐρ. Ὅποια ἦν ἡ εἰσβολὴ τοῦ Δράμαλης;

Ἄπ. Ὁ Μαχμούτ πασσᾶς Δράμαλης μετὰ 30,000

στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφοῦ ἔκαυσε τὰς Θήβας, ἐκυρίευσεν τὸν Ἀχροκόρινθον καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ Ἄργος, ἀφοῦ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἕτοιμον νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Ἑλληνας.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ὁ Δράμαλης;

Ἄπ. Ὁ Δ. Ὑψηλάντης, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Θεόδ. Κολοκοτρώνης ἀπέκλεισαν αὐτὸν εἰς τὸ Ἄργος, ὅθεν δι' ἔλλειψιν τροφῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον. Ἄλλ' ὁ Κολοκοτρώνης κατέλαβε τὰ Δερβεράκια, διὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη, κατόπιν δὲ ἤλθον ἐκεῖ καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Νικήτας Σταματελόπουλος καὶ ὁ Παπαφλέσας καὶ κατέστρεψαν καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλη, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς Κόρινθον.

Ἐρ. Ποία ἦτον ἡ τύχη τῆς ἐπικρατείας εἰς τὴν Ἠπειρον;

Ἄπ. Οἱ Σουλιῶται ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των τῷ 1820 καὶ συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἀφοῦ δὲ κατεστοάφη ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, αἱ ἐκεῖ δυνάμεις τῶν Τούρκων ἐπέπεσον κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες πολλάκις τοὺς κατετρόπωσαν. Ἡ δὲ βοήθεια, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔστειλεν εἰς αὐτούς, ἀπέτυχε καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα ἐφονεύθησαν πλεῖστοι φιλέλληνες. Τότε οἱ Σουλιῶται στενοχωρηθέντες ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ἔφυγον πάλιν ἐκ τῆς πατρίδος των ἐντιμότητα.

Ἐρ. Πότε ἔγεινεν ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου;

Ἄπ. Ἀφοῦ παρεδόθη τὸ Σοῦλι, ὁ Ὅμερ Βριώνης μετὰ 12,000 ἐκλεκτοῦ στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν καὶ ἐπολιορκήσεν τὸ Μεσολόγγιον. Τὴν ἡμέραν δὲ τῶν Χριστουγέννων ἔκαμε μεγάλην ἐφοδὸν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπαθε μεγάλην φθορὰν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν νικητῶν Ἑλλήνων.

Ἐρ. Ποῖα νέα κατορθώματα ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες κατὰ θάλασσαν;

Ἄπ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι τοῦρκικὸς στόλος ἦλθεν εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον πρὸς βοήθειαν τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὁποῖον ἐπολιοῦρκον στενωῶς οἱ Ἕλληνες. Τότε ὁ Μιαούλης μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἠνάγκασε τὸν Τουρκικὸν νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ Ναύπλιον, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε καμμίαν βοήθειαν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐρ. Ποῖον τὸ νέον κατόρθωμα τοῦ Κανάρη;

Ἄπ. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀφ' οὗ ἔφυγεν ἐκ τοῦ Ναυπλίου, ἦλθεν εἰς Τένεδον, ὅπου ὁ Κανάρης ἐτίναξεν εἰς τὸν ἄερα διὰ πυρπολικοῦ ἐν δίκροτον μετὰ 1600 Τούρκων. Ὁ δὲ ἄλλος τουρκικὸς στόλος τρομάζας ἔφυγε μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν Ἑλλάσποντον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Τὰ συμβάντα τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1823).

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις;

Ἄπ. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 συνήλθεν εἰς τὸ Ἄστρος ἡ δευτέρα ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις, ἵνα ἐκλέξῃ τὴν νέαν προσωρινὴν κυβέρνησιν, καὶ ἵνα τροποποιήσῃ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδάουρου.

Ἐρ. Πῶς ἐφρονεῦθη ὁ Μάρκος Μπότσαρης;

Ἄπ. Ὁ Ὄμερ Βριώνης ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ πάλιν, ἵνα κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σουλιώτης Μάρκος Μπότσαρης ἦλθεν εἰς τὸ Καρπενήσιον, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ ἐχθροί, καὶ ἐπιπεσὼν μετὰ 220 Σουλιωτῶν ἐν καιρῷ νυκτός ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐφρονεῦθη καὶ ὁ ἦρως οὗτος

καὶ τότε οἱ Ἕλληνας φέροντες τὸ σῶμα τοῦ Μάρκου ἀπεσύρθησαν, ἀφοῦ ἐφόνευσαν 800 ἐχθρούς.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ὁμέρ Βριῶνῃ;

Ἄπ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπότσαρη οἱ Τοῦρκοι ἐπροχώρησαν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτόλμησαν νὰ πολιορκήσωσιν, ἀλλὰ ἐπολιορκήσαν τὸ Ἀνατολικόν, τὸ ὁποῖον ἀντέστη ἡρωϊκῶς. Ἐπὶ τέλους δὲ ἀπελπισθέντες ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι εἰς τὴν Ἡπειρον.

Ἐρ. Ποῖος φιλέλλην ἦλθε τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ἄπ. Τὰ παθήματα καὶ ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων ἐκίνησαν εἰς συμπάθειαν τοὺς Εὐρωπαίους καὶ πολλοὶ ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἦλθεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας Βύρων καὶ συνηγωνίσθη μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας διαπανήσας οὐκ ὀλίγα χρήματα. Ἀπέθανε δὲ ἐν Μεσολογίῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Τὰ συμβάντα τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1824).

Ἐρ. Τί ἔπαθεν ἡ Κῆσος;

Ἄπ. Ὁ Σουλτάνος βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταδαμάσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἔλαβε βοήθειαν παρὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, ὅστις εἶχε συγκροτήσει ναυτικὴν καὶ πεζικὴν δύναμιν ἰσχυράν. Ἐστειλε λοιπὸν οὗτος στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τῆς νήσου Κῆσου, ἵνα τὴν καταστρέψῃ, καὶ ὑπέταξεν αὐτὴν ἄνευ μεγάλης ἀντιστάσεως.

Ἐρ. Τί ἔπαθον τὰ Ψαρά;

Ἄπ. Ὁργισμένος ὁ Σουλτάνος κατὰ τῶν Ψαριανῶν ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ αὐτούς. Ἐστειλε λοιπὸν φοβερὸν στόλον ἐκ 230 πλοίων κατὰ τῶν Ψαρῶν. Οἱ Ψαριανοὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειότατα καὶ ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ οἱ

Τούρκοι ἐκυρίευσαν ὅλα τὰ ὀχυρώματα αὐτῶν, ἔβαλον πῦρ εἰς τὰς πυριταποθήκας καὶ ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἄερα. Τότε οἱ Τούρκοι ἔκαμον φοβεράν σφαγὴν τῶν γυναικοπαίδων καὶ ἐρήμωσαν ὅλην τὴν νῆσον.

Ἐρ. Ποίαν ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ κατὰ τῆς Σάμου προσβολὴ τῶν Τούρκων;

Ἄπ. Ἀναχωρήσας ἐκ Ψαρῶν ὁ τουρκικὸς στόλος ἤλθεν εἰς Σάμον, ἵνα καταστρέψῃ καὶ αὐτήν. Εὐτυχῶς ὁμως ἐπρόφθασε καὶ ἦλθεν ἐκεῖ ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης Ὑδραῖος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Τέσσαρες ναυμαχίαι ἔγειναν ἐκεῖ καὶ εἰς τὰς τέσσερας ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἀφοῦ ἔκαυσαν διὰ πυρπολικῶν τρία πλοῖα τουρκικά, ἠνάγκασαν τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη ἡ Σάμος.

Ἐρ. Παῖξ ἄλλα κατορθώματα ἔπραξεν ὁ ἑλληνικὸς στόλος;

Ἄπ. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἠνώθη μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, ὅστις συνέκειτο ἐξ 60 πολεμικῶν καὶ 350 φορτηγῶν, τὰ ὁποῖα μετεκόμιζον 17 χιλιάδας τακτικοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ Ἰβραήμ πασσᾶ. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἦλθε καὶ ὁ Μιαούλης καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν ὅλου τοῦ στόλου, ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον εἰς πολλὰς μάχας ἐνίκησε κατὰ κράτος καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ἐκαυσαν δὲ τρία ἐχθρικά πλοῖα, ὁ Ὑδραῖος Θεοχάρης, ὁ Καλογιάννης καὶ ὁ Ψαριανὸς Κ. Νικόδημος.

Ἐρ. Τί ἀπέγεινεν ὁ Ἰβραήμ πασσᾶς;

Ἄπ. Ὁ τούρκος ναύαρχος ἀπελπισθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀφίσας μέγα μέρος τοῦ στόλου του εἰς τὸν Ἰβραήμ πασσᾶν, ὅστις βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς Πελοπόννησον ἀπεφάσισε νὰ διαχειμῶσῃ εἰς Κρήτην. Ὁ ἑλληνικὸς ὁμως στόλος ἐπιπεσὼν διεσχόρπισεν τὸν στόλον αὐτοῦ.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις;

Ἄπ. Ἐπειδὴ ἡ περίοδος τῆς δευτέρας κυβερνήσεως ἐληξεν, συνήλθον οἱ πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὸ *Ναύπλιον*, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο πρωτεύουσα, καὶ ἐξέλεξαν τὴν νέαν κυβέρνησιν καὶ πρόεδρον αὐτῆς τὸν *Γεώργιον Κουντουριώτην*. Ἀλλά, καθὼς καὶ τὸ προηγούμενον ἔτος, πολλοὶ δυσπρεστέθησαν καὶ ἔγειναν ταραχαὶ καὶ ὀλέθριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Τὰ συμβάντα τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1825).

Ἐρ. Τί συνέβη ἀπὸ ἧλθεν ὁ Ἰβραήμ πασσαῆς εἰς Πελοπόννησον;

Ἄπ. Ὁ Ἰβραήμ πασσαῆς ὠφελοῦμενος ἀπὸ τὰς διχονοίας τῶν Ἑλλήνων ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον ἀνενόχλητος καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον. Ἐκεῖ συνεκροτήθη ναυμαχία θαυμαστὴ μεταξὺ ὀκτώ ἑλληνικῶν πλοίων καὶ 52 αἰγυπτιακῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ μὲν ἑπτὰ ἑλληνικὰ πλοῖα κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν ὡς ἐκ θαύματος, ἐν δὲ ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ περιεκυκλώθη ὑπὸ ὄλων τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Τότε συνέβη ἀγὼν μοναδικὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, διότι ἐν μόνον μικρὸν πλοῖον ἐπολέμησεν ἐπὶ ἕξ ὥρας ἐναντίον 34 μεγάλων ἐχθρικῶν καὶ ἐπὶ τέλος δ' ἐσώθη μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων.

Ἐρ. Τί κατώρθωσεν ὁ Μιαούλης;

Ἄπ. Ὁ Μιαούλης ἦλθεν εἰς Μεθώνην, ὅπου εὗρισκετο μέρος τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, καὶ ἔκαυσε διὰ πυρπολικῶν ἑπτὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν καὶ ἄλλα φορητὰ.

Ἐρ. Ποῖα τὰ ἔργα τοῦ Σαχτούρη;

Ἄπ. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης μετὰ 20 πλοίων ἀ-

πήντησε τὸν τουρκικὸν στόλον συγκεῖμενον ἐκ 51 πλοίων εἰς τὸ μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Ἀνδρου στενὸν καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ κατέκαυσεν ἓν δίκροτον καὶ μίαν φρεγάταν.

Ἐρ. Τί ἄλλο ἐτόλμησαν οἱ Ἕλληνες ναυτικοί;

Ἄπ. Ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Σαχτούρης μαθόντες ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς καὶ τουρκικὸς στόλος ἦσαν συνηγμένοι εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ πυρπολήσωσιν αὐτούς. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ σχέδιον ἐπρόδθη καὶ ἀπέτυχεν.

Ἐρ. Τί ἐπεχείρησεν ὁ Κανάρης;

Ἄπ. Ὅτε ἀνηγγέλθη ὅτι ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐτοιμάζει πολυάριθμον στόλον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἥρωὸς Κανάρης ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ καύσῃ τὸν στόλον τοῦτον ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχε, διότι ἐνῶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὰ ἐχθρικά πλοία, ἔπνευσεν ἄνεμος ἐναντίος καὶ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη ἀνωφελῶς.

Ἐρ. Πῶς ἔπεσεν ὁ Παπαφλέσας;

Ἄπ. Ὁ Ἰβραήμης ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Πύλον, ὤρμησε πρὸς τὴν Κυπαρισσίαν. Τότε ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος ὁ ἐπονομαζόμενος Παπαφλέσας ἐπεχείρησε μετὰ τριακοσίων ἀνδρῶν νὰ ἐμποδίσῃ αὐτόν. Ἀλλὰ περικυκλωθεὶς ἐφρονεῦθη καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ σύντροφοί του, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἀνδρειότατα.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ θέσις τῆς Πελοποννήσου τότε;

Ἄπ. Ἡ Πελοπόννησος τότε διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχεν, ὅστις νὰ τὴν σώσῃ· διότι ὁ ©. Κολοκοτρώνης ἦτο φυλακισμένος εἰς Ὑδραν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκα τῶν πολιτικῶν διχονοιῶν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Ὅταν ὅμως ὁ Ἰβραήμης ἔκαυσε τὰς Καλάμας καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Τριπόλεως, τότε ἡ

Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπεφυλάκισε τὸν Κολοκοτρῶνην καὶ τὸν ἔστειλε νὰ σώσῃ τὴν Πελοπόννησον.

Ἐρ. Τί ἔπραξε τότε ὁ Κολοκοτρῶνης;

Ἄπ. Ὁ γέρον πολέμαρχος συνέλεξε στρατὸν ἀξιόλογον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ἰβραήμην, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐγκαταλίπει οἱ Ἕλληνες. Ἐκεῖθεν δὲ ὁ Ἰβραήμης ἐπορεύθη εἰς Μύλους τοῦ Ναυπλίου, ὅπου ἀπέκρουσεν αὐτὸν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μετὰ 250 ἀνδρῶν· ἔπειτα δὲ ἦλθεν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Τρίπολιν.

Ἐρ. Ποίαν ἔκβασιν ἔσχεν ἡ περὶ τὰ Τρίκορφα μάχη;

Ἄπ. Τότε ὁ Κολοκοτρῶνης συνεκέντρωσε πολλὸν στρατὸν εἰς τὰ Τρίκορφα πλησίον τῆς Τριπόλεως, ἵνα προσβάλλῃ τοὺς ἐχθρούς. Ὁ δὲ Ἰβραήμης προσέβαλε μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοὺς Ἕλληνας καὶ περικυκλώσας ἐνίκησεν αὐτούς. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ἠχμαλωτεύθησαν.

Ἐρ. Τί συνέβαινε τότε εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα;

Ἄπ. Ὁ Σουλτάνος ἀπέστειλε τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἱκανώτατον στρατηγὸν Ῥεσίτ πασσαῦν, τὸν ἐπιλεγόμενον Κιουταχῆν, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον, εἰπὼν εἰς αὐτὸν «Τὸ Μεσολόγγιον ἢ τὴν κεφαλὴν σου». Ὁ Κιουταχῆς λοιπὸν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ ἦλθε καὶ ἐπολιόρκησε τὸ Μεσολόγγιον κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II'.

Τὰ συμβαίνοντα τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1826).

Ἐρ. Τί ἔπραξαν οἱ ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκούμενοι;

Ἄπ. Οἱ Ἕλληνες οἱ πολιορκούμενοι ἐντὸς τοῦ Μεσο-

λογγγίου ἔδειξαν μεγίστην ἀνδρείαν καὶ πολλὰς ἐφόδους τοῦ Κιουταχῆ ἀπέκρουσαν καὶ εἰς πολλὴν ἀμυχανίαν ἔφερον αὐτόν. Τότε ὁμως ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ ὁ φοβερός Ἰβραήμης, ὅστις ἐπολιόρχησε στενῶς τὸ Μεσολόγγιον.

Ἐρ. Ὅποια ἐγένετο ἡ μάχη τῆς Κλείσοβας;

Ἄπ. Ἀφοῦ οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὰ πλησίον τοῦ Μεσολογγίου μικρὰ νησιά, τὸ Βασιλάδιον καὶ τὸ Ἀνατολικόν, ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσωσι καὶ τὴν Κλείσοβαν, ἣτις καὶ αὐτὴ εἶναι μικρὸν νησίον πλησίον τοῦ Μεσολογγίου. Ἄλλ' ἐκεῖ εἶχε κλεισθῆ ὁ ἦρωας Κίτσος Τζαβέλλας μετὰ 130 ἀνδρῶν, οἵτινες τόσον ἀνδρείως ἐπολέμησαν κατὰ πολλῶν χιλιάδων Τούρκων καὶ Ἀράβων, ὥστε ἀφοῦ ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐχθροὺς καὶ ἐπλήγωσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κιουταχῆν, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσωσιν.

Ἐρ. Ὅποια ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Μεσολογγίου;

Ἄπ. Ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἔγινε τόσον στενὴ, ὥστε οὐδεμίαν ἐλάμβανον πλέον οὔτε βοήθειαν οὔτε τροφὴν οἱ πολιορκούμενοι. Αἱ οἰκίαι πᾶσαι σχεδὸν εἶχον κρημισθῆ ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, ὁ χειμὼν ἦτο βαρὺς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, καὶ τόσην ἔλλειψιν εἶχον τροφῶν, ὥστε ἀφοῦ ἔφαγον ὅλους τοὺς σκύλους καὶ τοὺς γάτους καὶ τοὺς ποντικούς, δὲν εἶχον πλέον τί νὰ φάγωσιν εἰμὴ δέρματα καὶ φύκη τῆς θαλάσσης. Πλεῖστοι ἀπέθνησκον τῆς πείνης, οἱ δὲ ζῶντες ἦσαν κάτισχνοι, φαντάσματα μᾶλλον ἢ ἄνθρωποι. Καὶ ὁμως ὅταν ὁ Ἰβραήμης ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν, ἀπέρριψαν ἀγερῶχος τὴν πρότασίν του.

Ἐρ. Πῶς ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον;

Ἄπ. Ἐπὶ πέλους ἰδόντες οἱ πολιορκούμενοι ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνθέξωσι καὶ ὅτι θὰ ἀπέθνησκον πάντες ὑπὸ τῆς πείνης, ἀπεφάσισαν θυμαστὴν ἀπόφασιν, δηλαδὴ νὰ κάμωσιν ἐξοδὸν καὶ νὰ σωθῶσιν ὅσοι δυνηθῶσιν. Εἰδοποιήσαντες δὲ καὶ τὸν Καραϊσκάκην νὰ τοὺς βοηθήσῃ

ἔξωθεν, τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου τοῦ 1826 ὤρμησαν πάντες ἔξω τῆς πόλεως καὶ διασχίσαντες τοὺς ἔχθρους διεσώθησαν πολλοί. Σφαγὴ ὅμως φοβερὰ ἐγένετο τὴν νύκτα ἐκείνην ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν.

Ἐρ. Τί ἀπέγειναν οἱ ἀπομείναντες ἐν Μεσολογγίῳ;

Ἄπ. Οἱ ἔχθροι ἐπλημύρησαν τότε τὸ Μεσολόγγιον, ἵνα λαφυραγωγήσωσιν αὐτό. Οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐκεῖ Ἑλληγες ἐξηκολούθησαν μαχόμενοι κατ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην καὶ ἐκάησαν μαζῆ μετὰ πολλοὺς ἔχθρους. Τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἠχμαλωτεύθησαν καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχθροὶ ἔπαθον μεγάλην φθοράν.

Ἐρ. Τί ἐπραξεν οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου;

Ἄπ. Ἀφοῦ ἐκυριεύθη τὸ Μεσολόγγιον, ὁ Κιουταχῆς ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ οἱ πολιορκούμενοι στενοχωρηθέντες ἐζήτησαν βοήθειαν, ἡ διοίκησις ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ Φαβιέρου νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν Ἀκρόπολιν. Τότε ὁ στρατὸς ἐκεῖνος κατώρθωσε μέγα ἔργον, διότι ἠδυνήθη νὰ διαβῆ διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν καὶ νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἐρ. Ποία ἡ ἐστρατεία τοῦ Καραϊσκάκη;

Ἄπ. Ἐν τούτοις ὁ Καραϊσκάκης συγκεντρώσας 3000 περίπου ἀνδρας ἐπεχείρησε μεγάλην ἐστρατείαν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἵνα ἀναρρίπισθ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀποκλείσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐμποδίσῃ πᾶσαν βοήθειαν νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτούς. Ἀποκλείσας δὲ εἰς Ἀράχωβαν 2000 Τούρκους κατέστρεψεν αὐτοὺς καθ' ὄλοκληρίαν.

Ἐρ. Ποίας βοηθείας ἔλαβον τότε οἱ Ἕλληνες;

Ἄπ. Τὰ καθήματα καὶ ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων ἐκίνησεν εἰς συμπάθειαν ὅλον τὸν κόσμον καὶ πολλοὶ φιλέλληνες καὶ βοηθήματα μεγάλα ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλ-

δάδα. Συνάμα δὲ καὶ αἱ μεγάλαι τῆς Εὐρώπης δυνάμεις ἤρχισαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νὰ σκέπτονται περὶ σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ Ἀγγλία καὶ Ῥωσσία ἐπεχείρησαν νὰ καταπαύσωσι τὸν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τὰ συμβάντα τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1827).

Ἐρ. Τί ἐπραξεν ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις;

Ἄπ. Ἡ τρίτη ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις συνήλθεν εἰς Τροιζῆνα καὶ ἀνηγέρευσεν Κυβερνήτην ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἡωάννην **Καποδίστριαν**, ὅστις ἦτο ἐπίσημος ἀνὴρ καὶ ἐμπειρότατος χρηματίας πρότερον ὑπουργὸς τῆς Ῥωσσίας. Ἀρχιστράτηγον δὲ τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων διώρισε τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν **Τζούρτζ** καὶ ἀρχιναύαρχον τὸν Ἀρδρον **Κόχραν**, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Μιαούλης μεθ' ὅλης τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ πατριωτισμοῦ παρέδωκε τὴν ναυαρχίαν.

Ἐρ. Πῶς ἀπέθανεν ὁ Καραϊσκάκης;

Ἄπ. Ἐπειδὴ ὁ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκετο εἰς ἐλσεινὴν κατάστασιν καὶ ἐκιδύνευε, συνεκεντρώθησαν πέριξ τῶν Ἀθηνῶν 7000 περίπου ἄνδρες, ἵνα διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν. Καὶ ἐνῶ εἶχον στενοχωρήσει ἀρκετὰ τοὺς Τούρκους καὶ ἐμελλον ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Καραϊσκάκη καὶ κατ' ἐπιμονὴν τοῦ Κόχραν νὰ κάμωσιν ἐφοδὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἰς μικρὰν συμπλοκὴν μεταξὺ ὀλίγων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ὁ Καραϊσκάκης ἐπληγώθη καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐξέπνευσεν.

Ἐρ. Ποίαν ἔχασιν ἔσχεν ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Κόχραν;

Ἄπ. Τὴν ἐπιούσαν τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη ἐπεχείρησεν ὁ Κόχραν τὴν ἐφοδὸν κατὰ τῶν πολιορκούντων

τὴν Ἀκρόπολιν Τούρκων, ἀλλ' ἀπέτυχεν οἰκτρῶς καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπαθον μεγάλην φθοράν. Ἡ δὲ Ἀκρόπολις ἐγκαταλειφθεῖσα τότε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐρ. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τότε;

Ἄπ. Ὅλη ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, τὴν δὲ Πελοπόννησον κατέστρεφεν ὁ Ἰβραήμης. Ὁ δὲ Κόχραν ἐπεχείρησε μὲν νὰ καύσῃ ἐν Ἀλεξάνδρεια τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ οὐδὲν ἀξιόλογον ἔργον ἔπραξεν.

Ἐρ. Τί ἔπραξεν αἱ δυνάμεις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος;

Ἄπ. Αἱ μεγάλαι δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία ἀπεφάσισαν νὰ ἀναγκάσωσι καὶ διὰ τῶν ὄπλων τὴν Τουρκίαν νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Τουρκία δὲν ἔστερξεν, οἱ στόλοι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσίας συνεκρότησαν ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Πύλου ναυμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαυσαν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν Τουρκικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν στόλον συγκεῖμενον ἐξ 121 πλοίων. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος ναυμαχία τοῦ *Ναυαρίνου*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρ. Πότε ἦλθεν ὁ Κυβερνήτης;

Ἄπ. Ὁ ἀναγορευθεὶς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 καὶ ἐπεχείρησε νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ παρασκευάσῃ ὅσον ἦτα δυνατὸν τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους.

Ἐρ. Πῶς ἔφυγεν ὁ Ἰβραήμης;

Ἄπ. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Πύλου ὁ Ἰβραήμης περιωρίσθη, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἡ Γαλλία ἔστειλε τὸν στρατάρχην Μαιζῶνα

μετά 14000 Γάλλων στρατιωτῶν εἰς Πελοπόννησον, ὅσ-
τις ἠνάγκασε τὸν Ἰβραήμην νὰ φύγη, καὶ τοιοῦτοτρόπως
ἡ Πελοπόννησος ὅλη περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐρ. Εἰς δὲ τὴν Σπερεὴν Ἑλλάδα τί ἔγινεν;

Ἄπ. Ὁ Κυβερνήτης διώρισε στρατάρχας τὸν Δημή-
τριον Ὑψηλάντην καὶ τὸν Τζούρτζ, οἵτινες ἐκστρατεύ-
σαντες εἰς τὴν Σπερεὴν Ἑλλάδα ἐδίωξαν ἐξ ὅλων σχε-
δὸν τῶν μερῶν τοὺς Τούρκους. Μάλιστα δὲ ὁ Δημήτριος
Ὑψηλάντης ἐνίκησε νίκην λαμπρὰν ἐν Πέτρα τῆς Βοιω-
τίας κατατροπώσας 7000 Τούρκους.

Ἐρ. Τί ἀπεφάσισαν αἱ δυνάμεις περὶ Ἑλλάδος;

Ἄπ. Αἱ δυνάμεις τότε ἀπεφάσισαν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀποτε-
λέσῃ κράτος αὐτόνομον μὲν, ἀλλὰ φόρου ὑποτελὲς εἰς τὴν
Τουρκίαν. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς
ἀποφάσεως ταύτης. Ἡ δὲ Τουρκία ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς
Ῥωσσίας, ἣτις εἶχε κηρύξει τῷ 1828 πόλεμον κατ' αὐ-
τῆς, νὰ παραδεχθῇ τὰς περὶ Ἑλλάδος ἀποφάσεις τῶν δυ-
νάμεων.

Ἐρ. Ποίαν μεταβολὴν ἔκαμαν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν αἱ δυ-
νάμεις;

Ἄπ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1830) αἱ δυνάμεις μετέβα-
λον γνώμην καὶ ἐκήρυξαν τὴν Ἑλλάδα κράτος ἐντελῶς
ἀνεξάρτητον καὶ ἐκήρυξαν βασιλέα αὐτῆς τὸν Λεο-
πόλδον τοῦ Σάξ Κοβούργου, ὅστις ὅμως παρητήθη, δι-
ὅτι ἐθεώρησε τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος πολὺ περιορισμένα.

Ἐρ. Πῶς ἀπέθανεν ὁ Καποδίστριας;

Ἄπ. Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας ἐδολοφονήθη ἐν
Ναυπλίῳ τῷ 1831 καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπῆλ-
θεν ἀταξία καὶ παραλυσία εἰς τὸ κράτος.

Ἐρ. Ποῖος ἔγινε πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος;

Ἄπ. Ἀφοῦ παρητήθη ὁ Λεοπόλδος, αἱ δυνάμεις ἀνη-
γόρευσαν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν δευτερότοκον υἱόν

τοῦ φιλελληνικωτάτου βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου **᾽Οθων** τὸν **Α΄**, ὅστις ἦλθεν εἰς Ναύπλιον τῷ 1833.

Ἐρ. Πῶς ἐκυβερνήθη τὸ κράτος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ **᾽Οθωνος**;

Ἀπ. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς **᾽Οθων** ἦτο ἀνήλικος, συνεστάθη ἐκ τοιῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως **Ἀντιβασιλεία**, ἣτις ἐκυβέρνησε τὸ κράτος μέχρι τοῦ 1835, ὅτε ἔγεινε ἐνήλιξ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν.

Ἐρ. Πότε ἔγεινε τὸ Σύνταγμα;

Ἀπ. Κατ' ἀρχὰς ἡ βασιλεία τοῦ **᾽Οθωνος** ἦτο μοναρχική· ἀλλὰ τῷ 1843 διὰ στάσεως ἠναγκάσθη ὁ **᾽Οθων** νὰ παραδεχθῇ τὸ **Συνταγματικὸν** πολίτευμα.

Ἐρ. Πότε ἐξέπεσεν ὁ **᾽Οθων**;

Ἀπ. Τῷ 1862 δι' ἐπαναστάσεως ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου ὁ **᾽Οθων** καὶ συνεστάθη τριμελής κυβέρνησις προσωρινή, ἵνα κυβερνᾷ τὸ ἔθνος, ἐκ τοῦ **Βούλγαρη, Κανάρη** καὶ **Ρούφου**. Ἀλλὰ διχόνοιαι δυστυχεῖς ἔφερον ἐμφύλιον πόλεμον ἐν Ἀθήναις.

Ἐρ. Ποῖος ἔγεινε δεύτερος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος;

Ἀπ. Τῷ 1864 ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἀνεκέρυξε βασιλεία τῶν Ἑλλήνων τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας **Γεώργιον** τὸν **Α΄**. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔγεινε καὶ ἡ ἔνωσις τῆς Ἐπτανήσου, τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς **Γεώργιος** ἐνυμφεύθη τὴν μεγάλην δούκισσαν τῆς **Ῥωσσίας** **᾽Ολγαν**, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος ὀνομασθεὶς κατὰ τὴν κοινὴν εὐχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς **Κωνσταντῖνος**.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ»

Πωλοῦνται τὰ ἐξῆς βιβλία

ΕΥΑΓ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

Γραμματικὴ τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου	δραχ. 1,25.
Γραμματικὴ τῶν διαλέκτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης	» 2,75.
Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια, τόμος πρῶτος	» 1,90.
Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια, τόμος δεύτερος	» 2,20.
Λατινικὴ Χρηστομάθεια	» 1.50.
Λατινικὴ Γραμματικὴ, μέρος Α', τὸ τεχνολογικόν	» 2,80.
Λατινικὴ Γραμματικὴ, μέρος Β', τὸ συντακτικόν	» 2,50.
Παράρτημα, Λατινικὰ Θέματα	» 2.—
Κικέρωνος ἐπιστολαὶ κατ' ἐκλογὴν μετὰ σημειώσεων	» 1,25.

ΔΗΜ. Η. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ξενοφῶντος Ἑλληνικὰ μετὰ σημειώσεων	» 2,50.
Ἀνθρωπολογία καὶ ὑγιεινὴ	δρ. ν. 1.—
Φυσικὴ Ἱστορία	» " 3 1/2
Ἱστορία Ἑλληνικὴ πρὸς διδασκαλίαν ἐν τοῖς γυμνασίοις.	» " 3.—
Ἐπίτομος Ἱστορία Ἑλληνικὴ πρὸς διδασκαλίαν ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις	δρ. 1.—

ΙΩΑΝ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

Βιργιλίου Αἰνειάς τεῦχος Α'. (τὸ β' καὶ δ' βιβλίον) μετὰ σημειώσεων	δραχ. 2,80.
Βιργιλίου Αἰνειάς τεῦχος Β'. (τὸ ζ' καὶ θ' βιβλίον) μετὰ σημειώσεων	» 2,80.

Βιργιλίου Αἰνειάδος τὰ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκόμενα βιβλία κατὰ τὸ στρερότυπον	» 1,15.
--	---------

Τιμᾶται δραχ. 1.